

Az ikerhelyzet hatása a gyermek személyiségfejlődésére

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. Szakirodalmi áttekintés	4
2.1 Egy- és kétpetűjű ikrek	4
2.2 Az édesanya kapcsolata ikergyermekkel	5
2.3 Az ikertestvérek kapcsolata és az ikrek hatása egymásra.....	7
2.4 Az ikrek szociális kapcsolatai.....	9
2.5 Az ikerhelyzet hatása az egyéniség kibontakoztatására	12
2.6 Az ikrek beszédfejlődése	15
2.7 Az ikrek játéka.....	18
3. Saját vizsgálat.....	19
3.1 Hipotézisek, célkitűzések	19
3.2 Kutatási módszerek.....	20
3.3 Vizsgálati minta bemutatása	21
3.4 Eredmények bemutatása	21
3.4.1. Az ikergyermek közötti ragaszkodás vizsgálata	22
3.4.2. Az anyai nevelés vizsgálata	23
3.4.3. Az ikergyermek közötti dominancia viszonyok vizsgálata.....	24
3.4.4. Az ikergyermek fejlettségének vizsgálata	24
3.5 Eredmények értelmezése	25
4. Összegzés	32
5. Irodalomjegyzék.....	35
6. Mellékletek.....	36

1. Bevezetés

Napjainkban a mesterséges megtermékenyítés eljárásának terjedése és a gyermekvállalás idejének kitolódása miatt egyre gyakoribb az ikerterhesség jelensége. Az egyszerre két gyermeket váró szülőket izgatott várakozással, boldog elragadtatással töltheti el a kétszeres gyermekáldás híre, azonban sok esetben az ikrek érkezésével járó megsokszorozódott kiadások miatti kétségbeesés, a terhességet veszélyeztető fokozott kockázatok miatti félelem és a többszörös nehézségek, teendők miatti aggodalom szövi át az édesanyák, édesapák érzelmeit.

A gyermekek megszületését követően is számos olyan helyzet adódik a gondozás, nevelés során, melyekben a szülők elbizonytalanodhatnak a helyes megoldást illetően. Fontos, hogy az orvosok, védőnők megfelelő felvilágosítást adjanak nekik, de a témával foglalkozó könyvek, ismeretterjesztő kiadványok is nagymértékben csökkenthetik a szorongásukat. Ezen források azonban igen csekély számban állnak rendelkezésre hazánkban.

Az ikrek optimális személyiségfejlődése érdekében is elengedhetetlen, hogy a családtagok birtokában legyenek azoknak az információknak, melyek a nevelés során adódó speciális problémákra adnak választ. Munkánk célja ezért segítséget nyújtani azon szülők számára, akik a kétszeres gyermekáldás nehézségeivel találják magukat szemben.

A kutatásban a témával kapcsolatos szakirodalmak segítségével meghatározzuk az egy-és kétpetéjű ikerpárok közötti különbségeket, illetve azt, hogy milyen tényezők befolyásolják az anya-gyermek kapcsolat kialakulását ikergyermekes esetében. Az ikertestvérek kapcsolatára és egymásra gyakorolt hatásukra vonatkozó részen belül összefoglaljuk, hogy milyen szerepmegosztások jelentkezhetnek a pár között, illetve a kapcsolatukban fellelhető dominancia viszonyokról is szót ejtünk. Fontosnak tartottuk a kutatás tárgyává tenni az ikrek szociális kapcsolatait is, mivel a környezethez való alkalmazkodás, a közösségbe való beilleszkedés sajátos lehet az ő esetükben. Mivel ikergyermekes számára az identitás megtalálása nagyobb kihívást jelenthet, mint egyes szülöttek esetében, ezért a kapcsolódó szakirodalmak alapján az ikerhelyzet egyéniség kibontakoztatására gyakorolt hatását is leírjuk. Az ikrek beszédfejlődése c. fejezetben az ikrekre jellemző megkésett beszédfejlődés okait tárgyaljuk, illetve kitérünk az ikrek kommunikációjában fellelhető sajátos, ún. „titkos nyelvre” is. Továbbá a játéktevékenység ikrekre jellemző sajátosságai is teret kaptak munkánkban.

Az ikrekkel foglalkozó szakirodalmak összefoglalása után saját kutatásunkkal kerestük a választ arra, hogy az anyai nevelésnek az az aspektusa, hogy a különbségek vagy a hasonlóságok hangsúlyozását helyezi előtérbe, hogyan hat a gyermek személyiségfejlődésére. Vizsgálatainkat strukturált interjú segítségével végeztük, melynek kérdései kitértek többek között a különböző fejlődési területekre, az ikreknél sok esetben fellelhető dominancia viszonyokra, az ikrek szociális kapcsolataira, az ikertestvérek közötti ragaszkodás mértékére, kapcsolatuk szorosságára, a pár tagjainak személyiségjegyeire, valamint arra, hogy a gyermekek közötti hasonlóságok, vagy különbségek hangsúlyozása jelenik meg az anyai nevelésben.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 Egy- és kétpetējű ikrek

Egy csecsemő fejlődése a megtermékenyített petesejt kettéosztódásával kezdődik, majd újabb kettéosztódások eredményeként négy, nyolc, tizenhat stb. sejt keletkezik. A folyamat addig tart, ameddig létre nem jön a sejtek millióiából álló új egyed. Előfordulhat azonban, hogy az első osztódás utáni sejtek további osztódása, fejlődése egymástól függetlenül megy végbe, illetve egy időben két petesejt is megtermékenyülhet. Az előbbi esetben egypetējű ikrek fejlődéséről beszélünk, míg az utóbbiban kétpetējű ikrek fejlődnek (Winnicott, 2000).

Az ikreknek tehát két típusát különböztetjük meg, az egy- és a kétpetējű ikreket. Egypetējű ikrek (monozigóták) esetében egy hímivarsejt termékenyít meg egy petesejtet, tehát szokásos megtermékenyítés következik be (Métneki, 1997). Később azonban a magzatkezdemény – eddig még nem teljesen tisztázott okok miatt – kettéhasad és az ikrek különböző helyen ágyazódnak be a méhbe (Métneki, 1997; Czeizel, 2001). Egy embrió kettéosztódása különböző stádiumokban történhet, a zigóta első osztódása és a 14. nap között. Az egypetējű ikreknek külön placentájuk, chorion- és amnionzsákjuk fejlődik abban az esetben, ha az osztódás nagyjából a fogantatást követő első napon következik be. Ha hét napon belül történik az osztódás, az ikrek közös placentán és chorionon osztoznak, de külön amnionzsákjuk lesz. A fogantatást követő 7. és 13. nap között bekövetkező kettéosztódás eredményeképpen az ikrek közös placentával, chorionnal és amnionzsákkal rendelkeznek. A nagyon ritka előfordulású összenőtt (ún. szíami) ikrek esetében az osztódás a 13. és 14. nap között történik (Piontelli, 2010).

Az egypetűjű ikrek génállománya teljes mértékben megegyezik. Mindig azonos neműek és azonos testi jellegekkel rendelkeznek, de értelmi tulajdonságaikat tekintve is nagymértékű hasonlóságot mutatnak (Métneki, 1997).

A kétpetűjű ikrek (dizigóták) két külön petesejt megtermékenyítésével fogannak (Piontelli, 2010). A megtermékenyített petesejtek méhbe való beágyazódása történhet egymáshoz távolabb vagy közelebb. Az előbbi esetben a lepények elkülönülése jellemző, az utóbbiban pedig összeolvadhatnak, fuzionálhatnak. A kétpetűjű ikrek fejlődése mindig külön külső és külön belső magzatburokban történik, illetve mindig külön méhlepénnyel és köldökzsinórral rendelkeznek. Nemük lehet azonos és ellentétes is (Métneki, 1997).

A két- vagy többpetűjű ikrek csak abban különböznek a szokványos testvérektől, hogy fogamzásuk közel egyidőben történik, de génállományuk ugyanúgy 50%-ban azonos (Métneki, 1997).

Czeizel Endre „A gének titkai” című munkájában leírja, hogy a kétpetűjű ikerterhesség az anya agyalapi mirigyében termelődő és a nemi hormonokat szabályozó hormonok elválasztására, illetve mértékére vezethető vissza. Az életkor előrehaladtával ezeknek a hormonoknak a produkciója, így a kétpetűjűek gyakorisága is emelkedik.

Az agyalapi mirigy minden terhesség alkalmával kissé növekszik, ezáltal fokozódik az itt termelődő hormonok elválasztása. Ez megmagyarázza azt a megfigyelést, miszerint a gyermekáldások számával nő a kétpetűjűek születésének valószínűsége.

További jellegzetesség, hogy a legtöbb kétpetűjű március körül születik, tehát július körül fogan meg. Emögött a szabályozó hormonok termelődésének szezonális változása állhat (Czeizel, 2001).

Hazánkban minden 100. terhesség ikerterhesség (Czeizel, 2001). Az ikrek 25-30%-a egypetűjű, 70-75 %-a pedig kétpetűjű. Nemi megoszlásukat illetően az ikerpárok egyharmada ellentétes nemű, egyharmada azonos nemű fiú pár – ennek fele egypetűjű, fele kétpetűjű – és egyharmada azonos nemű lány pár – ennek fele szintén egypetűjű, másik fele kétpetűjű (Métneki, 1997).

2.2 Az édesanya kapcsolata ikergyermkeivel

Egy újszülött önállóan nem képes az életben maradásra, ezért számára nélkülözhetetlen az anyja jelenléte, aki biztosítja számára létének feltételeit. A gyermekben tehát biztonsági szükségletként jelenik meg az édesanyjával való kapcsolat iránti igény, amelyben később

megjelennek az érzelmek is. A későbbi emberi kapcsolatok, kötődések kialakulását nagymértékben meghatározza ez az első, legfőbb kapcsolat (Mérei, Binét, 1993).

Mivel az ikerterhességek esetében nagyobb a koraszülés gyakorisága, a csecsemők intenzív koraszülöttszállyra kerülése befolyásolhatja a későbbi anya-gyermek kapcsolat alakulását. Egyes megfigyelések szerint a kis súlyú, idő előtt született csecsemőket az anyák alig érintik meg, kevesebbet kommunikálnak velük és etetés közben nagyobb távolságra tartják el maguktól, mint az időre született csecsemők édesanyjai (Goldberg, Brachfeld, DiVitto, 1980; Minde, Perrotta, Marton, 1985; idézi: Hámosi, 2005). Ezzel szemben az is megfigyelhető, hogy ezek az anyák hajlamosak igényein túl is etetni gyermeküket, aktívabbak a szemtől szemben történő interakciók strukturálásában, valamint kisebb mértékű reakciókészséggel rendelkeznek az újszülöttek jelzéseit illetően (Harrison, 1990; Minde, Whitelaw, Brown, Fitzhardinge, 1983; Pederson, Bento, Chance, Evans, Fox, 1987; idézi: Hámosi, 2005).

Métneki Júlia leírja, hogy ikergyermekek születését követően az édesanyának több időre van szüksége ahhoz, hogy megismerje újszülött gyermekeit, mint egy gyermek születése esetén. Az ismerkedést megkönnyíti, ha az ikrek között határozott különbségek fedezhetők fel, ellenkező esetben azonban az édesanya sokkal inkább egységként tekint rájuk. Ezért az újszülöttekkel, mint külön egyéniségekkel való kapcsolat kialakítása nehezebb az anya számára. Ilyenkor célszerű olyan megkülönböztető jelet keresni, amely az ikrek valamely pozitív tulajdonsága, nem pedig valamilyen előnytelen vagy hátrányos testi hiba (Métneki, 1997).

Az anya és ikergyermekai közötti kapcsolat kialakulását több tényező befolyásolhatja. Ha a szülést követően az egyik gyermek hazaérkezése a kórházból hamarabb történik, az anyának több lehetősége adódik a vele való ismerkedéshez. Ebben az esetben előfordulhat, hogy a kórházban lévő gyermek iránt nem táplál olyan erős anyai érzelmeket. Később ezek az érzések megváltoznak, de sokáig lelkiismeret-furdalást okozhatnak az édesanyának.

Ha az egyik gyermek jobban ki tudja fejezni ragaszkodását édesanyja felé, mint ikertestvére, az anya erősebb kötődést érezhet simulékonyabb gyermeke iránt.

Az édesanya ikergyermekaihez való eltérő viszonyulásának oka lehet az is, ha a két gyermeknek eltérő szükségletei vannak, például az egyik gyermek mosolygósabb, nyugodtabb, testvére pedig nyűgös és állandóan sírdogál.

Az ikrek szoptatáshoz való eltérő hozzáállása is befolyásolhatja az anya érzelmeit gyermekei iránt, például jobban kötődhet a jó étvágyú, mint a szopásban örömét nem lelő csecsemőjéhez.

A különböző születési súly és nagyság azt eredményezheti, hogy a szülő büszke a nagyobbikra és a kisebbet kevésbé érzi magához közel, vagy pedig a fokozott gondoskodást igénylő kisebb gyermekéhez fűzik erősebb érzelmek.

A gyermekekkel szemben támasztott elvárások eltérőek lehetnek annak megfelelően, hogy melyikük született hamarabb. Egyes esetekben az elsőként világra jött ikergyermektől a különböző fejlődési szintek elérését hamarabb várják el, mint testvérétől.

Ezek a különbségek az érzelmi kötődés terén nem tartósak és előfordulhat, hogy olykor az egyik, olykor a másik ikergyermek kerül az anya számára előtérbe (Métneki, 1997).

Ikrek világra hozó édesanyáknál gyakori jelenség a szülés utáni depresszió kialakulása. Ennek oka a két újszülött megszületését követő fokozott stresszhatások, melyeket az ikrek kis súlya, betegsége, intenzív osztályra kerülése, az édesanya elszigeteltsége, az anyatej hiánya stb. válthat ki. A csecsemők gondozása miatt kimerült édesanya bizonyos esetekben érzelmi elutasítást mutathat ikrei felé. Általában ez az állapot csak átmeneti, és az édesanya az idő előrehaladtával túlteszi magát rajta (Métneki, 1997).

Felvetődik az a kérdés, hogy befolyásolja-e a szoros anya-gyermek kötődés kialakulását az a tény, hogy az édesanyának meg kell osztania figyelmét, gondoskodását gyermekei között egészen születésük pillanatától kezdve? A csecsemők életük első hónapjaiban kialakul az „alapvető bizalom” édesanyjukkal szemben. Ebben az időszakban megtapasztalják, hogy szükségleteik azonnal, adekvát módon kielégülnek. A kialakuló bizalom, biztonság érzete a gyermek egész életére befolyással van. Ikrek születése esetén bonyolítja a helyzetet, hogy az édesanya nem minden esetben tudja azonnal kielégíteni gyermekei igényeit. Például ha mindkét gyermek egyszerre sír, az anyának nagyobb kihívást jelent egyidőben megnyugtatni őket (Ranschburg, 2009).

2.3 Az ikertestvérek kapcsolata és az ikrek hatása egymásra

Alessandra Piontelli szerint az ikrek között már a méhen belül megfigyelhető valamiféle kapcsolat. Piontelli ultrahangos vizsgálatoknak vetett alá ikergyermekeket váró édesanyákat, melyek során megfigyelte, hogy az ikreknek a másik magzat felé mutatott reakciója nagyon

változatos. Egyes magzatok nem reagáltak a legintenzívebb ingerre sem, míg mások bár észlelték a kontaktust, visszahúzódással reagáltak rá. Voltak, akik válaszoltak a másiktól jövő ingerekre, sőt egyesek keresték is a kapcsolatot. A kontaktusra adott válasz olykor gyengéd, olykor erőszakos volt és előfordult, hogy az érintésre azonnali ellenérintéssel és visszahúzódással reagált az embrió (Piontelli, 2010). Ez a korai kapcsolatteremtés meghatározza az ikrek közötti viszonyt a megszületésüket követően (Métneki, 1997).

Az ikerkapcsolatok általában szorosabbak, mint a többi testvérkapcsolat, ám előfordulhat ennek az ellentéte is, az ikertestvérek közötti ellenséges kapcsolat. Egy- és kétpetűjű ikreknél egyaránt megfigyelhető már egészen kicsi koruktól kezdve az egymás iránt érzett nagyfokú empátia, megértés (Métneki, 1997). Ranschburg Jenő azonban azt állítja, ez az empátia nem valódi, csupán az „én” megkettőződése, vagyis egymás érzelmeit olyan mértékben élik át, mintha a saját emócióik lennének. Fokozottan jellemző az ikertestvérek között kialakult véd- és dacszövetség is a külvilággal szemben. Egymás között adódnak konfliktusok, de nem engedik, hogy valaki más bántsa a testvérüket (Métneki, 1997; Ranschburg, 2009).

Sok esetben az ikerpár tagjai között a szoros kapcsolat ellenére gyakoribbak a veszekedések, mint az átlagos testvérkapcsolatoknál. A konfliktus okai kisgyermekkorban legtöbbször azon játékszerek, melyekkel mindketten egyidőben szeretnének játszani. A gyakori vitákat feltehetően a túl sok együtt töltött idő eredményezi, így az ikertestvérek szétválasztása megoldást jelenthet a problémára. Előfordulhat, hogy az ikrek a veszekedést eszközként használják arra, hogy felhívják magukra elfoglalt édesanyjuk figyelmét (Métneki, 1997).

Métneki Júlia leírja, hogy az ikrek az esetek többségében arra törekednek, hogy egyformák legyenek. Ez a különböző fejlődési területeken is megmutatkozik: ha egyikőjük elér egy bizonyos szintet a fejlődésben, az ösztönzi a pár másik tagját arra, hogy utolérje testvérét. A kezdeti években ugyanazt akarják játszani, pontosan ugyanazt akarják csinálni. Előfordul, hogy ez az egyformaságra való törekvés később is folytatódik, vagyis ugyanolyanok akarnak lenni, egyforma teljesítményt szeretnének elérni. Ez azonban az eltérő képességeik miatt sokszor nagy erőfeszítést igényel az egyik fél részéről és az is előfordulhat, hogy a jobb adottságokkal rendelkező iker alulteljesít azért, hogy egy szinten maradjon testvérével.

Az ikertestvérek közötti szerepmegosztások is a párhatás következményei. Megosztják egymás között a feladatokat, kötelességeket és ennek eredményeképpen tartós szerepkülönbségek alakulnak ki. Ezek a szerepek a különböző készségek kialakulásának időszakára vezethetők vissza, például a nyelvet hamarabb elsajátító iker lesz a „szóvivő”. A

környezet megerősítései tovább fokozzák a különbségek állandósulását. Mindezek következtében általában az egyik iker képviseli a párt a külvilág felé. Rendszerint ő a dominánsabb, a nyitottabb, a kezdeményezőbb, a függetlenebb és kevésbé ragaszkodik testvéréhez, mint testvére hozzá. Ha egypetűjű ikrekről van szó, az esetek többségében ő az elsőszülött.

Egynemű ikrek esetében többnyire állandóak ezek a szerepek, azonban előfordulhat, hogy a dominancia viszonyok felcserélődnek, a szerepek újraosztódnak. A kétpetűjű ikrek közötti szerepmegosztások nem olyan feltűnőek, mint az egypetűjűeknél (Métneki, 1997). Ranschburg Jenő szerint különböző nemű ikreknél előfordul, hogy a kislány anyáskodik fiútestvére felett, így ő van az uralkodó szerepben. Métneki Júlia ezt a leányok korábbi érettségével magyarázza. Mivel a kislányok hamarabb válnak szobatisztává, gyorsabb a beszédfejlődésük stb., ők lesznek a kezdeményezőbbek és ők helyezkednek irányító szerepbe a különféle cselekvések során. Ezáltal öntudatosabbak, határozottabbak, nyitottabbak lesznek fiútestvérükénél. Mindezek következményeképp a férfias és a nőies szerepek felcserélődhetnek az ikerpár tagjai között (Ranschburg, 2009; Métneki, 1997).

2.4 Az ikrek szociális kapcsolatai

Az ikertestvérek első éveik során kortársaikhoz képest sokkal kevesebb időt töltenek más gyermekek társaságában. Métneki Júlia ennek okaként az édesanya elfoglaltságát említi, illetve azt, hogy az ikergyermek mindig számíthatnak egymás társaságára, így nem érzik szükségesnek az új kapcsolatok kialakítását. Ennek következményeként azonban az ikrek elszigetelődhetnek a többi gyermektől, és a későbbi társasági szituációk során is nehézségeik adódhatnak. Ezért fontos, hogy a pár tagjai ismertségeket szerezzenek (Métneki, 1997).

Új kapcsolatok teremtése során előfordulhat, hogy az egyik iker az új kisgyermekkel szövetkezve kizárja testvérét. Ez különösen különböző nemű ikrek esetében gyakori, amikor a kislány rekeszti ki fiútestvérét. Erre megoldásként szolgálhat, ha egyszerre két új gyermekkel ismerkednek az ikrek, azonban ilyenkor is fennáll a két egymás ellen harcoló csoport létrejöttének veszélye. Jellemző lehet az ikrek, különösen a fiúk ellenséges viselkedése is egy idegen kisgyermekkel szemben. Ez még inkább megnehezíti az új barátságok kötését, mivel a többi gyermekben félelmet kelt az ikrek elutasító és kiközösítő magatartása. Vannak azonban olyan ikerpárok is, akik éppen különleges helyzetüknek köszönhetően könnyen szereznek

barátokat, mivel hasonlóságukkal felkeltik a többi gyermek érdeklődését, így hamar a középpontba kerülnek (Métneki, 1997). A könnyebb kapcsolatteremtés azzal is magyarázható, hogy az ikertestvérek érzékelhető összetartozása vonzó a magányos, bizonytalan helyzetű társaik számára (Mérei, Binét, 1993).

Az egyéniség kibontakoztatását nagymértékben segíti, ha az ikerpár tagjai saját barátokat szereznek. Ez az önállóság és a testvértől való függetlenség kialakulásában is nagy szerepet játszik, mivel az ikrek megtapasztalják, hogy testvérük jelenléte és segítsége nélkül, egyedül is képesek cselekedni. Gyakran előfordul, hogy az egyik iker jobb kapcsolatteremtő képességekkel rendelkezik, így könnyebben köt ismeretségeket, mint testvére. Ezáltal kevésbé ragaszkodik testvéréhez és függetlenebb lesz. Ebben az esetben a szülőknek új barátok szerzésére kell ösztönöznie zárkózottabb gyermeküket (Métneki, 1997).

Az új kapcsolatok teremtése az ikrek beszédfejlődésére is pozitív hatást gyakorol. Idejének legnagyobb részét az azonos fejlődési szinten lévő testvérével töltő ikernek kevesebb lehetősége van új kifejezéseket tanulni. A két gyermek egymással való kommunikációjában elegendő a közlésnek egy alacsonyabb szintű formája is, mivel ily módon is tökéletesen megértik egymást, azonban a környezettel való kapcsolatfelvétel során ez a közlési nyelv kevésbé alkalmazható. A sok együtt töltött idő az ikrek páros elszigetelődéséhez vezethet, melynek következtében érdektelenné válik számukra a kapcsolatteremtésre alkalmas kommunikáció elsajátítása. A kortársakkal való barátságok kötése feloldhatja ezt az izolációt, és hozzájárul a megfelelő beszédfejlődés kialakulásához (Métneki, 1997).

Az iker-lét megkönnyíti az első közösségbe való bekerülést, a bölcsőde vagy óvoda megkezdését, mivel nincsenek egyedül, biztonságot nyújtanak egymásnak. Mérei Ferenc és V. Binét Ágnes leírja, hogy a csoporton belüli páros kapcsolat kétféle eredményhez is vezethet: vagy elszigetelődést idéz elő, vagy pedig elősegíti a pár tagjainak alkalmazkodását. Az ikrek tehát elkülönülhetnek a többi gyermektől, vagy előfordulhat, hogy a közösség hatására a közöttük lévő kapcsolat meglazul (Mérei, Binét, 1993; Métneki, 1997).

Fontos kérdés, hogy az ikertestvérek azonos vagy külön bölcsődei, illetve óvodai csoportba kerüljenek-e? Az ikrek szétválasztása az egyéniségük, személyiségük fejlődésére pozitív hatást gyakorol, továbbá kedvez az új kapcsolatok kialakításának is. Az egymáshoz nagymértékben ragaszkodó ikreket azonban nem ajánlatos elkülöníteni, hiszen a közösségbe való beilleszkedés, alkalmazkodás és az anyától való elválás éppen elég megrázkódtatást okoz számukra (Métneki, 1997).

A csoporthoz tartozó ikergyermeknek egyszerre két szokásrendszert kell megtanulniuk. Egyrészt saját szokásokat alakítanak ki, másrészt az adott közösség szokásait, hagyományait is el kell sajátítaniuk. Mérei és Binét egy kísérlettel kereste a választ arra a kérdésre, hogy a csoport milyen hatást gyakorol a párra: együttes beilleszkedést vagy együttes elszigetelődést eredményez-e; vezet-e konfliktushoz a kétféle szokásrendszer (Mérei, Binét, 1993).

A kísérletben hat párt – ikerpárokat, testvérpárokat, baráti párokat - vizsgáltak, melyek tagjai óvodás korú gyermekek voltak. A hat párt hat csoporttal 16 változatban szembesítették. A vizsgálat a pár csoporthoz való viszonyának és beilleszkedésüknek több típusára mutatott rá.

Bizonyos párokra saját hagyományainak megtartása, valamint a csoportszokások átvétele jellemző. A pár, illetve a csoport által kialakított szokáscselekvések egyforma arányban fordulnak elő. A kettős kötődés helyzetében, vagyis amikor egyszerre kétféle szokásrendszerben voltak, eltérő viselkedést mutattak. Csökkent a szervezett szerephez kötött játékok aránya, valamint az intim, illetve az agresszív aktusok száma is alacsonyabb lett.

Feltehetően a párra nehezedő csoportnyomás eredményezte egyes pároknál a közöttük lévő kapcsolat meglazulását. Ezeknek a gyerekeknek csökkent a viselkedési és tevékenységi színvonala. Fokozódó csoportnyomás hatására a pár felbomlott: saját játékaik, közös szokásaik, intim aktusaik többé nem voltak észlelhetőek.

A pár és a csoport viszonyának harmadik változata egy összetartó csoport és egy nagyon erős pár szembesítésekor figyelhető meg. A csoport részéről rengeteg agresszív aktus volt megfigyelhető, melyek arra irányultak, hogy vegyék át a szokásaikat, míg a pár tagjai között sokkal több intim aktust észleltek, mint az előbbi esetekben. Végül a konfliktus kompromisszumos beilleszkedéssel zárult, mely során a pár megőrizte saját szokásait, de elfogadta vezetőjüként a csoport vezetőjét. A vezető utasítása szerint mind a csoport, mind a pár tagjai folytathatták saját szokásaik követését (Mérei, Binét, 1993).

A nagyfokú empátia, amelyet az ikerpárok egymás iránt tanúsítanak, más kapcsolataikat nem jellemzi, sőt kortársaikhoz képest kisebb mértékű beleérző képesség jellemzi őket más gyermekekkel való kapcsolataikban (Ranschburg, 2009). Az új ismeretségek kialakítását sokszor az ikrek közötti rendkívül erős kötődés akadályozza. Ilyenkor ajánlatos az ikertestvéreket különválasztani egy időre, például egyszerre csak az egyikük menjen vendégségbe, a következő alkalommal pedig a másik iker (Métneki, 1997).

A szociális készségeket illetően az egypetűjű ikrek nagyobb hasonlóságot mutatnak, mint a kétpetűjűek (Buss, Plomin, Willerman, 1973; Gottesman, 1963; Scarr, 1969; Shields, 1962;

idézi: Hetherington, Parke, 1986). Az egypetéjű ikergyermek nagyobb mértékben hasonlítanak a környezetből származó, különböző típusú és mennyiségű ingerek előnyben részesítése tekintetében is, mely valószínűleg genetikai tényezők által meghatározott. Vannak, akik az ingergazdag, izgalmas és változatos vizuális, illetve hanghatásokkal teli környezetet kedvelik, míg mások a csendesebb, nyugodtabb, kevésbé változatos miliőben érzik magukat komfortosan (Buchsbaum, 1973; Fulker, Eysrnek, Zuckerman, 1980; idézi: Hetherington, Parke, 1986).

2.5 Az ikerhelyzet hatása az egyéniség kibontakoztatására

„Énnak nevezzük a lélektanban az önmagunkról való tapasztalatoknak, ismereteknek a rendszerét: a testünkről, képességeinkről, élményeinkről megőrzött tudást. Ez teszi lehetővé, hogy elkülönítsük önmagunkat a külvilágtól, hogy szabályozzuk a helyzetek megoldására fordított erőfeszítéseinket” (Mérei, Binét, 1993., 63. o.).

Az újszülött még nem tudja elkülöníteni önmagát a környezetétől. Az én és a külvilág lassanként válik külön a csecsemőben, s ez a folyamat két szálon halad. Egyrészt kialakul a gyermek test-sémája: egy belső vázlat saját testéről és mozgásáról, mely megteremti a viselkedés szabályozásának feltételeit. Másrészt a társas történéseknek köszönhetően a gyermek rendszerezi az önmagáról való tapasztalatokat, tehát egy másik ember közvetítésével fedezi fel személyiségét. Az én-élményhez, az önmagáról való tudáshoz mások jelenléte segíti hozzá, azaz más személyekhez viszonyítva tudja magát elkülöníteni (Mérei, Binét, 1993.)

Már a gyermek első évében is jellemző, hogy más személy jelenléte a viselkedés megváltozását, érzelmi feszültség kiváltását eredményezi. Ez megerősíti azt a feltételezést, hogy a társ jelenléte az én-élmény viszonyítási alapjául szolgál. Wallon szerint a gyermekek tudása önmagukról és a másikról közel azonos időben alakul ki, mivel csak a másikról való tudás által tudják magukat elkülöníteni. Wallon a folyamatot olyan páros játékokkal szemlélteti, melyekben a szerepek folyamatosan felcserélődnek. Ilyen játékok például a labdagurítás, kendő mögött való elbújás. Ezek által a gyermek megtapasztalja, hogy a szerepek váltakozhatnak, de a szereplők, vagyis az én és a másik állandóak. Mindezek valószínűsítik Wallon feltevését, miszerint az én-élményt a másikkal való kapcsolat eredményezi, azaz társas eredetű (Mérei, Binét, 1993.)

A kisgyermek számára nagy kihívást jelent identitásuk megtalálása, egyéniségük kibontakoztatása. Ikertestvérekre ez fokozottan jellemző, mivel fejlődő azonosságtudatukban zavart okoz, hogy környezetük nem tekint úgy rájuk, mint különálló személyekre.

Az anya általában a születésük pillanatától képes megkülönböztetni ikergyermekait külső jegyeik alapján, valamint a vérrel való közelségük is hamar szembetűnnek neki. Nagyon fontos, hogy az ikertestvérek édesanyja úgy bánjon mindegyik gyermekével, mintha ő lenne az egyetlen, ahelyett, hogy egyformán kezelné őket. Ahhoz, hogy a csecsemők jellemvonásai megfelelően alakuljanak a későbbiekben, elengedhetetlen, hogy az anya teljes személyiséggel tekintsen gyermekeire és felismerje különálló identitásukat (Winnicott, 2000).

Az ikrek önálló személyiséggé válását különösen megnehezíti, hogy környezetük, sok esetben saját szülei is hajlamosak egységként kezelni őket. Az ikertestvérek túlságosan szoros kapcsolata és a túl sok együtt töltött idő tovább fokozza ezt a problémát, megnehezítve ezzel a későbbi elválás időszakát, az önálló felnőtt élet elkezdését.

Fontos, hogy a szülők felismerjék annak jelentőségét, hogy gyermekeik lehetőséget kapjanak saját egyéniségük kibontakoztatására egészen a korai éveiktől kezdve. A különböző hangzású keresztnév választása segítséget nyújt ehhez, valamint fontos, hogy a szülők saját nevükön nevezzék meg gyermekeiket és próbálják elkerülni, hogy „ikrek”-ként szólítsák őket (Métneki, 1997).

A különállóság hangsúlyozását szolgálja az is, ha minél több gondozási tevékenységet külön-külön végzi el a szülő gyermekein (Métneki, 1997). Az ikergyermek nevelésében a személyiségüknek megfelelő gondozás lehetőséget teremt arra, hogy egyediségük teljes mértékű elismerést kapjon (Winnicott, 2000).

Az ikrek különböző ruhákba való öltöztetése is segíti az egységként való kezelés elkerülését, továbbá a saját birtoklási lehetőség megteremtése, például a külön játékok is hozzájárulnak az önálló egyéniséggé váláshoz. Sok szülő a környezet elvárásai, illetve az ajándékba kapott azonos ruhadarabok miatt egyformán öltözteti ikergyermekait, azonban emiatt megkülönböztetésük nehezebbé válhat. Összetévesztésük esélyének csökkentése érdekében fontos, hogy az ikergyermek már újszülött kortól, de legkésőbb hat-hét hónapos koruktól kezdve eltérően legyenek öltöztetve. A saját színviláguk megteremtése nagy segítséget nyújthat ebben a környezet számára (Métneki, 2005).

Fontos az is, hogy a szülők mindkét gyermekük számára biztosítsanak döntési lehetőséget, és az önálló vélemény kialakításának érdekében mind a két ikergyermeknek legyen alkalma elmondani, hogy mit gondol bizonyos kérdésekkel kapcsolatban.

Az ikrek külön-külön is töltsenek időt mindkét szülővel. Ha mód van rá, menjenek néha testvérük nélkül a játszótérre, egy rokonhoz vagy barátához.

Az igényeknek megfelelő bánásmódnak is nagy jelentősége van abban, hogy az ikerpár különböző személyisége tudatosuljon a gyermekekben. A szülőknek figyelembe kell venni, hogy az ikrek nem mindig ugyanakkor fáradtak, álmosak, éhesek stb. Csak akkor és annak a gyermeknek adjanak, például ajándékot, gyengédséget, vigasztalást, amikor és amelyiknek éppen szüksége van rá.

Az ikrek gyakori összehasonlítás és a különbségek túlzott hangsúlyozása azonban bizonyos esetekben beskatulyázáshoz vezethet, például az egyik ikret rendszeresen az „örökmozgó”, a másikat a „nyugodt” jelzővel illetik. A környezet megerősítéseinek hatására egy idő után a gyermekek elkezdnek ezeknek a címkéknek megfelelően viselkedni, így a saját egyéniségük kifejlődése korlátok közé szorul (Métneki, 1997).

Az öröklött tulajdonságok viselkedésre gyakorolt hatásaival foglalkozik a pszichológia és a genetika tudományának ötvözeteként létrejött viselkedésgenetika, melynek egyik leghatékonyabb módszere az ikerkutatás (Loehlin, Willerman, Horn, 1988; Plomin, DeFries, McClearn, 1989; Plomin, Rende, 1991; idézi: Carver, Scheier, 2002). Ezen módszer alapját az a feltételezés adja, miszerint az egy- és kétpetéjű ikrek egyaránt megközelítőleg azonos élettapasztalatoknak vannak kitéve. Az ikerkutatások során egy-, illetve azonos nemű kétpetéjű ikerpárok bizonyos vonásait vetik egybe korrelációs módszerrel, majd a két korrelációs értéket hasonlítják össze. Az a következtetés, miszerint az egypetéjű ikrek nagyobb fokú hasonlósága az ikrek két típusa közötti genetikai eltérésre utal, csak az azonos szülői bánásmód esetén vonható le (Carver, Scheier, 2002).

Az ikerkutatás módszere mellett az adoptációkutatást is alkalmazzák a személyiség örökletességének tanulmányozása során. A két eljárás ötvözete az örökbe fogadott, külön-külön felnevelt ikerpárok vizsgálata. Ennek során az együtt, illetve külön felnevelt ikrek közötti hasonlóságok megjelenése az öröklődés nagyobb szerepére enged következtetni a környezeti hatásokkal szemben (Carver, Scheier, 2002).

Az egypetéjű ikrek környezeti hatásokra visszavezethető különbségeit kívánta igazolni a hetvenes évek végén végzett minnesotai ikerkutatás, mely a környezet egyéniség kibontakoztatására gyakorolt hatásáról is teljesebb képet ad. A kutatás során külön nevelt, már

felnőtt ikerpárokat vizsgáltak 6 napon keresztül. A vizsgálat orvosi és személyi adatok felvételére, illetve különböző pszichológiai tesztek elvégzésére terjedt ki. Az eredmények és a korábbi vizsgálatok arra utaltak, hogy az egypetéjű ikrek nagyobb mértékben hasonlítanak egymásra abban az esetben, ha különböző környezetben nőnek fel. Döbbenetes egybeesések mutatkoztak a vizsgált ikerpárok értelmi szintjét és szokásait illetően, és más jellegekre vonatkozóan is nagyobb hasonlóság volt kimutatható közöttük, mint az együtt nevelt ikertestvérek esetében. Erre feltehetően az a magyarázat szolgál, hogy az azonos környezetben felnövő ikreknél hamar kiderül, hogy egyikük bizonyos dolgokban kiemelkedőbb, ezért testvére más területeket keres magának, melyben érvényesülni tud (Czeizel, 2004; Bouchard, 1981, idézi: Coon, 1988).

2.6 Az ikrek beszédfejlődése

Az aktív beszéd kialakulásának kezdete 1-1,6 éves korra tehető, azonban ebben az időszakban a gyermek kommunikációjában még a mozgás és a gesztikuláció játssza a legnagyobb szerepet. Egyéves korban a gyermekek átlagosan 3 szót képesek kimondani, másfél éves korukra pedig kb. 20 szót ismernek. A második életév második felében a szókincs nagymértékű bővülése figyelhető meg. Egy 2 éves gyermek már közel 300 szóból álló szókészlettel rendelkezik, melyet aktívan használ is (Salamon, 2003.)

Az ikergyermek az azonban általában a beszédfejlődés ezen állomásaihoz később jutnak el, és sok esetben a lemaradást kortársaikhoz képest sokáig nem tudják behozni. 3-4 éves korukban is a rövidebb mondatok használata és a rosszabb artikuláció jellemzi őket, nehezebben tudják kifejezni magukat a többi gyermekhez viszonyítva, valamint a „dajkanyelvet” is lassabban váltja fel a „felnöttes” nyelvhasználat. Ez a lemaradás azonban csak az aktív beszédre vonatkozik, ugyanis az ikrek passzív szókincse azonos az egyedül született gyermekekével, tehát ugyanúgy megértik a beszédet, mint a többi gyermek.

Az aktív beszéd késése többek között kihat a játéktevékenységre is, mivel a szavak a tárgyi és személyi világ szimbólumai, így a játéktól elválaszthatatlan szimbólumképzés nehézséget jelenthet az ikrek számára (Ranschburg, 2009.).

A szóbeli kifejezés terén észlelhető késés okának korábban az ikerszületés körülményeit (komplikáltabb terhesség és szülés, alacsonyabb születési súly, stb.) tartották, ma azonban

tudjuk, hogy az iker-helyzet okozta hatások azok, amelyek a lemaradást eredményezik. Ezek egyike az ikrek együttes elszigetelődése, a páros izoláció, mely annak eredményeképp alakul ki, hogy az ikertestvérek az egyes szülött gyermekekhez képest sokkal több időt töltenek egymással és kevesebbet édesanyjukkal (Métneki, 1997).

A külvilággal való szegényesebb kommunikáció azzal is magyarázható, hogy az ikrek különös, rendkívül leegyszerűsített nyelven képesek egymással kommunikálni, úgynevezett „titkos nyelvet” használnak, amelyet csak ők értenek. Ez azonban a külvilággal való kapcsolatfelvételre nem alkalmas (Ranschburg, 2009). Ez az ún. ikernyelv sajátos szavakat és különböző gügyögő, kuncogó hangokat, illetve jeleket tartalmaz és kialakulása az ikrek 40%-ánál megfigyelhető a 2. és a 3. életévük között. Egypetjűeknél kétszer olyan gyakorisággal fejlődik ki, mint a kétpetjű ikreknél, valamint a fiúknál nagyobb arányban fordul elő. Általában a pár egyik tagja találja ki ezt a nyelvet és megtanítja testvérének, akivel csak ezen a nyelven beszélget. Egyes esetekben a nyelvet kitaláló iker környezetével a szokásos módon kommunikál, így közvetítő szerepbe helyezkedik ikertestvére és a külvilág között (Métneki, 1997). Ennek a mások számára érthetetlen kommunikációnak Zazzo a kriptofázia nevet adta és a jelenség sok kutatásában tapasztalható volt (Mérei, Binét, 1993).

A Lurija és Judovics által végzett vizsgálatok bebizonyították, hogy a megfelelő beszédfejlődéshez nélkülözhetetlen a szervezett társadalomba integrált környezet. A kísérletet egy egypetjű ikerpáron végezték egy éven keresztül. A gyermekek óvodáskorú, beszédfejlődésükben súlyosan elmaradott kisfiúk voltak. Szóbeli megnyilvánulásaik 80%-a csak a konkrét helyzet ismeretében volt érthető és több, mint 90%-a szünpraktikus, azaz a cselekvéssel egyidejű volt. Mások beszédének értelmezése is csak akkor volt lehetséges számukra, ha az konkrét helyzetre vonatkozott. Kétféle szókészlet használata jellemezte őket: egyet a külvilággal való interakciókban használtak, a másikkal pedig egymással beszélgettek. Közös kommunikációjukban cselekvéseiket kísérő hangjeleket és hangutánzó szavakat használtak, melyek heves gesztusokhoz voltak kötve.

Az ikerpár a vizsgálat kezdete előtt azonos óvodai csoportba járt. Élénkség, önállóság, valamint egyszerű és sztereotip játékok jellemezték őket, melyeket kizárólag együtt játszottak.

A családban előforduló beszédhiba miatt Lurija és Judovics elképzelhetőnek tartotta, hogy öröklött beszéd-rendellenesség az ikergyermek elszigetelődésének oka. Felvetették még azt is, hogy éppen páros elszigetelődésük okozta az elmaradást a beszédfejlődés terén, továbbá értelmi elmaradást is feltételeztek a gyermekeknél, mely a beszédfejlődésben tapasztalható késésre és a társaiktól való elmaradásra egyaránt magyarázatot adott volna.

A kísérlet kezdetekor a gyermekeket különböző csoportokba helyezték. A pár azon tagjával, akinek beszédelmaradása nagyobb mértékű volt, külön beszédgyakorlatokat végeztek.

A kísérlet módszertani alapelveül a tanú-iker technika szolgált, melynek segítségével azt vizsgálták, hogy a bizonyos cselekvésekre megtanított iker milyen hatással van testvére spontán fejlődésére. A vizsgálat végén a két gyermek által használt érthetetlen kifejezések teljesen eltűntek, valamint a nyelvtanilag differenciált kifejezésmódban mindkettőjüknél jelentős fejlődés volt tapasztalható. A logopédiai kezelésben részesülő gyermeket gyorsabb haladás jellemezte az életkoruknak megfelelő nyelvtani színvonal elérését illetően, mint testvérét. Az értelmi fejlődés terén is nagymértékű javulást mutattak, továbbá az építőjátékokban is észlelhető volt teljesítményük javulása.

A kísérlet által tehát az az eredmény született, hogy az ikertestvérek szétválasztása következtében a beszéd és az értelmi készségeik tekintetében is hatalmas fejlődés következett be, így az értelmi fogyatékoság és az örökletes beszédzavar egyaránt kizárható. Ezáltal bebizonyosodott, hogy az ikerpár beszédfejlődésének elmaradása a páros elszigetelődés következménye (Mérei, Binét, 1993.)

Az esetek többségében az ikergyermekes szülők is kevesebbet beszélnek, illetve rövidebb és egyszerűbb mondatokat használnak gyermekeikkel való kommunikációjuk során. Ez azzal indokolható, hogy két azonos korú gyermek egyidőben történő nevelése, gondozása jelentős terhet ró a szülőkre, így sokkal elfoglaltabbak, fáradtabbak. Továbbá az ikrek idejük legnagyobb részét egymás társaságában töltik, így úgy tűnhet a szülők számára, hogy kevesebb odafigyelést igényelnek, mint az egyes szülött gyermekek (Métneki, 1997).

Ranschburg Jenő a késést magyarázó szociális okként megemlíti azt is, hogy az ikrek versengenek egymással a szülő figyelméért, ezért a beszélgetésből kimaradt gyermek részéről gyakori a közbeszólás és a félbeszakítás. Métneki Júlia szerint az ikergyermek az érdekében, hogy el tudja mondani, amit szeretnének, próbálnak minél gyorsabban választ adni és ezzel magyarázható az, hogy rövid, tömör mondatokban fejezik ki magukat (Ranschburg, 2009; Métneki, 1997).

Az ikrek környezetében lévő személyek kérdéseiket legtöbbször egyszerre mindkét gyermekhez intézik. Ez azt eredményezi, hogy csak az egyik gyermek ad választ, vagy egyik sem. A beszéd elsajátítását nehezíti az is, hogy az édesanyának egyszerre két gyermeknek kell segítséget nyújtani ebben (Métneki, 1997).

Ha a szülők tudatában vannak, hogy gyermekeik önálló egyéniségek, nagymértékben segítik a beszédfejlődés folyamatát. A szülőnek törekednie kell arra, hogy egyszerre csak az egyik gyermekhez beszéljen, illetve próbáljon minél több olyan helyzetet előteremteni, amelyben ez megvalósulhat. A legjobb alkalmat erre a gondozási tevékenységek kínálják, amennyiben azokat az édesanya egyszerre csak egyik ikergyermekein végzi el. A gyermekeknek szóló utasításokat és kéréseket mindig külön-külön intézzék hozzájuk, valamint a jutalmazás, dicséret is személyre szólóan hangozzék el. A közösen végzett tevékenységek során a szülő figyeljen arra, hogy az egyik gyermekével megkezdett beszélgetést befejezze, mielőtt másik gyermeke közbelépne. Továbbá ügyeljen arra, hogy beszéd közben időnként tartson szünetet, így a gyermekek könnyebben megértik a hallottakat, illetve ez idő alatt alkalmuk adódik végiggondolni, megfogalmazni mondanivalójukat (Ranschburg, 2009).

Ranschburg megemlíti azt is, hogy egyes vizsgálatok szerint az ikergyermekes anyáknál gyakran előforduló szülés utáni depresszió okozza a beszédfejlődés terén jelentkező problémákat (Ranschburg, 2009).

2.7 Az ikrek játéka

Mint sok más területen, a játéktevékenység terén is sok eltérés tapasztalható az egyes szülöttekhez képest ikergyermekek esetében.

A játéktevékenység fejlődésének egyik fontos feltétele a védelem és a stimuláció. A gyermekek számára általában édesanyjuk biztosítja ez tényezőket. Az anya az a személy, aki létrehozza azt a változatos kommunikációs keretet, amelyben megjelenik a játékra jellemző arc (felvont szemöldök, nyitott száj, tágra nyílt szemek), szeretetteljes tekintet, a játékot kísérő magas hang, nyújtott magánhangzók, lassú beszéd, az arc közelítése és távolodása kapcsán észlelhető különböző perspektívák, a játék ideje és helye (Mönks, Knoers, 2004).

Sutton-Smith szerint az anya és a gyermek közötti kommunikációs kölcsönhatás teremti meg a játék alapvető feltételét. Ezen interakciók során a feszültség kialakulása és feloldódása váltakozik. Ez csak egy biztos kommunikációs kereten belül jöhet létre (Mönks, Knoers, 2004).

Fontos, hogy a játék megteremtse az exploráció lehetőségét is. Ahhoz, hogy a játék kifejlődjön, a gyermeknek elegendő időt kell biztosítani az új helyzetekkel, tárgyakkal, személyekkel való megismerkedésre (Mönks, Knoers, 2004).

Az iker-helyzet egyik előnye a játékot illetően az, hogy a két gyermek állandó játszótársat jelent a másik számára. Fontos azonban, hogy az édesanya tudatában legyen az ikrekkel való közös tevékenységek jelentőségével, és ne csökkentse az ikergyermekével töltött időt arra hivatkozva, hogy jól elvannak ketten is. Bármennyire is úgy tűnik, hogy az ikrek az anya távollétében is jól érzik magukat, a szülőnek szem előtt kell tartania, hogy az ő jelenléte elengedhetetlen a gyermekek megfelelő beszédfejlődéséhez, értelmi és érzelmi fejlődéséhez, valamint szeretetigényük kielégítéséhez (Métneki, 1997).

Előfordulhat, hogy az ikrek képtelenek együtt játszani, és nehéz együttes elfoglaltságot találni számukra a gyakori veszekedések miatt. Ebben az esetben különösen fontos, hogy az anya vagy mindkét szülő is részt vegyen a játéktevékenységben, így a játékkal töltött idő eredményesebb lesz (Métneki, 1997).

A játékeszközök vásárlása is számos nehézség elé állítja az ikergyermekes szülőket. Dilemmát okoz, hogy gyermekeiknek egyforma, vagy különböző játékokat vegyenek. Általában az ikertestvérek kényszerítik ki az egyforma játékszerek melletti választást, így a gyermeki tulajdonjog biztonságosabbá válik. A tapasztalatok szerint azonban a hasonló játékok, ajándékok iránti igény csak a kisgyermekkorra jellemző, később az ikertestvérek az eltérő tárgyakat preferálják. Sok családban csak a nagyobb játékokból van kettő, a kisebbek pedig különbözőek. Az eltérő játékok előnye, hogy lehetővé teszik a tárgyak cseréjét és a szerepcserét, így az ikrek ügyesebbek lesznek a közösségi és szerepjátékok terén, valamint türelmesek lesznek a játéktevékenységben nemcsak testvérükkel, hanem más játszótársaikkal is. Továbbá a közösen kapott játékok bonyodalmakat okozhatnak, mivel az ikreknek nehézséget jelenthet megosztani őket (Métneki, 1997).

3. Saját vizsgálat

3.1 Hipotézisek, célkitűzések

A szakirodalomból jól látható, hogy az ikergyermekes esetén különösen fontos az, hogy ne egy egységként kezeljük őket, hanem lehetőséget biztosítsunk számukra saját egyéniségük, identitásuk kibontakoztatására. Ebben különösen az anyai nevelésnek lehet nagy szerepe. Így

kutatásunkban arra a kérdésre kerestük a választ, miszerint az anyai bánásmód azon aspektusa, hogy az ikrek között lévő hasonlóságok, vagy a különbségek hangsúlyozását helyezi-e előtérbe, miképpen befolyásolja az ikertestvérek közötti kapcsolat szorosságát, illetve azt, hogy milyen mértékben tudják saját egyéniségüket kibontakoztatni. Ezenkívül vizsgáltuk az egy- és különműség, illetve a dominancia viszonyok hatását a kapcsolat szorosságára, és az ikrek személyiségfejlődésére. Ezzel kapcsolatosan a következő hipotéziseket szeretnénk megvizsgálni:

Kevésbé szoros a kapcsolat azon ikertestvérek között, akik édesanyja inkább a köztük lévő különbségekre helyezi a hangsúlyt, mint a hasonlóságokra.

Az édesanyák jobban hangsúlyozzák a különbségeket a különböző nemű ikergyerekek, mint az azonos nemű ikergyerekek között.

A különböző nemű ikertestvéreket nevelő édesanya erősebb személyiségbeli különbségeket vél felfedezni gyermekei között, mint az azonos nemű ikergyermek édesanyja.

Kevésbé ragaszkodnak egymáshoz a különböző nemű, mint az azonos nemű ikrek.

Amelyik gyerek fejlődése (mozgás-, beszédfejlődés, szobatisztaság kialakulása) gyorsabb, az válik dominánssá az ikerkapcsolatban.

Szorosabb a kapcsolat azok között az ikrek között, akik esetében nem lehet egyértelmű dominancia viszonyt kimutatni.

3.2 Kutatási módszerek

A kutatás első szakaszában az ikrekkel kapcsolatos szakirodalmak tanulmányozása folyt. A témát személyiséglélektani, fejlődéslélektani, szociológiai és pedagógiai szempontból jártuk körbe magyar és angol nyelvű források segítségével.

A vizsgálatok elvégzéséhez a strukturált interjút találtuk a legalkalmasabbnak, mivel így a válaszadóknak lehetősége nyílt gondolatainak kifejtésére, továbbá a zárt kérdések az egyszerűbb adatfeldolgozást szolgálták. Az általunk kidolgozott kérdések a szülés és a terhesség körülményeire, az ikergyermekek játéktevékenységére, beszéd- és mozgásfejlődésére, szociális kapcsolataira, valamint az édesanya ikreihez való viszonyára, nevelési elveire térnek ki.

Az interjú kérdései a mellékletben megtalálhatóak (1. sz. melléklet).

3.3 Vizsgálati minta bemutatása

Kutatásunkban bölcsődés, illetve óvodás korú egy- és kétpetéjű ikreket vizsgáltunk.

20 db interjú került felvételre, amelyek ikergyermeket nevelő édesanyákkal készültek. Rögzítésük nyugodt körülmények között történt, két személy bizalmas beszélgetését lehetségessé tevő helyszínen. A legtöbb esetben ez az anya otthonát jelentette. A beszélgetés kb. 1 órát vett igénybe.

Az édesanyák közül 2 szentesi, 5 orosházi, 3 gádorosi, 9 egri és 1 felsőtárkányi lakos volt.

A kutatásban 2 egyéves, 6 kétéves, 5 hároméves, 5 négyéves és 2 hétéves pár szerepelt, tehát a vizsgált ikergyermek egy és hét év közöttiek voltak. Közöttük 1 egypetéjű és 19 kétpetéjű iker volt. Továbbá 12 testvérpár azonos nemű, 8 pedig különböző nemű volt.

19 édesanya tervezte terhességét, 1 ikerpár pedig nem várt fogantatásból született.

Az ikertestvérek közül 16-an koraszülöttként jöttek a világra: 1 pár a 30. hétre, 2 pár a 31. hétre, 4 pár a 33. hétre, 3 pár a 34. hétre, 3 pár a 35. hétre, 3 testvérpár pedig a 36. hétre született meg.

Minden ikergyermek egyszerre tért haza testvérével és édesanyjával a kórházból.

A vizsgált párok közül kilencnek nincs testvére, tizenegy párnak pedig egy, vagy több testvére van.

A bölcsődés, óvodás ikertestvérek mindegyike azonos csoportba jár. 5 pár még otthon van az édesanyjával, azonban a szülők ugyanabba a bölcsődei, illetve óvodai csoportba kívánják íratni a gyermekeket. 2 ikerpár jár megegyező bölcsődei csoportba. Az egyik ikerpár mindkét tagja bölcsőde helyett ugyanabba a játszóházba jár. Édesanyjuk szeretné, ha azonos óvodai csoportban lennének a későbbiekben. 10 pár egyazon óvodai csoportban van, közülük öten a bölcsődei éveket is azonos csoportban töltötték. A megkérdezettek közül két édesanyában merült fel gyermekeinek külön iskolai osztályba kerülésének lehetősége. 2 testvérpár ugyanazon iskolai osztályba jár jelenleg, és megegyező óvodai csoportban voltak korábban.

3.4 Eredmények bemutatása

Azon eredmények bemutatása során, melyek a hipotézisek eldöntése szempontjából fontosak, az interjú kérdéseire adott válaszok alapján próbáltuk számszerűsíteni az ikergyermekek ragaszkodásának, valamint az anyai nevelésre vonatkozóan a különbségek, illetve hasonlóságok hangsúlyozásának mértékét. Továbbá azon adatok mérhetővé tételére is

kísérletet tettünk, melyek a különböző fejlődési területek (szobatisztaság, beszéd-, illetve mozgásfejlődés) dominancia viszonyokra gyakorolt hatására vonatkoztak.

3.4.1. Az ikergyermek közötti ragaszkodás vizsgálata:

Az ikertestvérek közötti ragaszkodás mértékének felmérése során az interjú azon kérdéseire adott válaszokat elemeztük, melyek az ikergyermek kapcsolatának szorosságára vonatkoztak. Az interjú 5 kérdést tartalmazott erre vonatkozóan (24., 25., 26., 27., 37. kérdés). Az interjú során az édesanyák beszámoltak arról, hogy mennyi időt töltenek gyermekei egymás nélkül, más gyermekek társaságában, illetve, hogy jól érzik-e magukat ikergyermekei olyan helyzetekben, melyekben testvérük nélkül vannak. Az anyák nyilatkoztak arról is, hogy véleményük szerint mennyire ragaszkodnak egymáshoz ikrei és, hogy szorosabbnak érzi-e kapcsolatukat a többi testvérkapcsolathoz képest. Továbbá a kérdések között szerepelt, hogy hogyan reagálnak az ikergyermek arra, ha valaki megbánja testvérüket, mivel az erre adott válaszok is az ikerpár tagjai közötti ragaszkodás mértékéről árulkodnak. Minden választ, mely az ikrek közötti ragaszkodást tükrözte (pl. „Nagyon ragaszkodnak egymáshoz, rögtön érdeklődnek egymás iránt, ha nincs ott a testvérük.”), 1 pontra értékeltünk, 0 pontra pedig azokat minősítettük, melyek nem utaltak szoros testvérkapcsolatra (pl. „Nem jelent számukra problémát, ha egy időre különválasztják őket.”), így összesen 5 pont volt elérhető (2. sz. melléklet).

Eredmények:

Az ikergyermek közötti ragaszkodás vizsgálatánál a 20 ikerpárból öten maximális pontszámot, azaz 5 pontot értek el. A legtöbben (8 testvérpár) 4 pontot szereztek. A vizsgálati mintában négy pár ért el 3 pontos eredményt, egy pár 2 pontot és csupán kettő 1 pontot. Egyik testvérpár esetében sem volt 0 pontos eredmény. Tehát elmondható, hogy a vizsgált ikerpárok esetében alapvetően erős ragaszkodás figyelhető meg.

3.4.2. Az anyai nevelés vizsgálata:

Az anyai bánásmód elemzése során azon 6 kérdést (9., 10., 22., 31., 32., 34. kérdés) elemeztük, melyek a hasonlóságok, illetve különbségek nevelésben való hangsúlyozására irányultak. A kérdések kitértek arra, hogy az édesanya milyen mértékben biztosít ikergyermekeinek saját birtoklási lehetőséget a játékokat, illetve az öltözködést illetően, vagyis, hogy vannak-e saját játékaik, ruháik a testvérpár tagjainak. Fontosnak tartottuk az anyai nevelés vizsgálatánál információt szerezni arról is, hogy mennyi időt tölt az édesanya ikergyermekeivel külön-külön. Az interjú kapcsán az édesanyák arról is beszámoltak, hogy meglátásuk szerint a nevelés során a gyermekek közötti hasonlóságok, vagy különbségek kiemelése kerül inkább előtérbe. Azon válaszokat is a kérdéskörre vonatkozó elemzés tárgyává tettük, melyek arról adtak tájékoztatást, hogy igyekszik-e az édesanya mindenből (pl. ajándék, játéktevékenység) ugyanazt nyújtani ikergyermekeinek, illetve érez-e különbséget a két gyermekhez való érzelmi és nevelésbeli viszonyulásában.

1 pontra értékeltük azon válaszokat, melyek az ikertestvérek közötti különbözőségek előtérbe helyezésére utaltak (pl. „A nevelésben abszolút a különbségeket hangsúlyozom, nem is lehetne egyformán nevelni őket.”), a hasonlóságok hangsúlyozását tükröző válaszokat (pl. „Gyermekeimet mindig egyformán öltöztetem.”) pedig 0 pontra minősítettük (3. sz. melléklet). Az összehasonlíthatóság érdekében az édesanyák két csoportját különítettünk el a pontszámok alapján: 4 és 6 pont között volt azon édesanyák pontszáma, akik esetében az ikergyermekeik közötti különbségek kihangsúlyozása jelenik meg a nevelésben, a hasonlóságokat kiemelő nevelési elveket képviselő anyák pontszáma pedig 0 és 3 pont között volt.

Eredmények:

A pontszámok alapján 12 édesanya fektet nagyobb hangsúlyt az ikergyermekei közötti különbségek előtérbe helyezésére. Ezen édesanyák közül 7-en 4 pontot, 3-an 5 pontot, 2-en pedig 6 pontot kaptak az anyai nevelésre vonatkozó kérdésekre adott válaszok értékelése során.

8 édesanya a hasonlóságoknak tulajdonít jelentősebb szerepet a nevelés során. 3-an közülük 2 pontot, 5-en pedig 3 pontot értek el a nevelési módjukat tükröző válaszaik alapján. 0 vagy 1 pontot senki nem ért el.

3.4.3. Az ikergyermekek közötti dominancia viszonyok vizsgálata:

Az ikerkapcsolatban fellelhető dominancia viszony megállapításánál az édesanyák véleményét (18. kérdés) vettük figyelembe.

A dominancia viszonyok vizsgálatánál az elsőszülöttség és a domináns szerep kialakulásának összefüggéseit is tanulmányoztuk.

Eredmények:

Az édesanyák 20 esetből 15 esetben vélték egyik ikergyermeüket dominánsabbnak testvérüknél.

A dominancia és az elsőszülöttség összevetése által az az eredmény született, hogy a 15 párt tekintve 10 esetben fordult elő, hogy az elsőszülött gyermek helyezkedett domináns szerepbe az édesanya meglátása szerint.

3.4.4. Az ikergyermekek fejlettségének a vizsgálata:

A beszéd- és mozgásfejlődés, illetve a szobatisztaság tanulmányozásakor az ezekre a fejlődési területekre vonatkozó kérdéseket elemeztük (15, 16., 17. kérdés). Ezek a kérdések arra vonatkoztak, hogy a beszéd- és mozgásfejlődés, illetve szobatisztaság tekintetében melyik gyermek volt fejlettebb, valamint a pár melyik tagja érte el korábban az egyes fejlődési szinteket.

A fejlettségi szintre vonatkozó válaszok pontozása úgy zajlott, hogy 1 pontot ért el az a gyermek, aki fejlettebb volt testvérénél egy adott területen, így a három területet figyelembe véve összesen 3 pont volt szerezhető.

Eredmények:

Mivel a különböző fejlettségi szinteket a dominancia viszonyok alakulásának tükrében vizsgáltuk a későbbiekben, csak azon ikerpárok tagjaira vonatkozó válaszok pontozását végeztük el, akik esetében az édesanya szerint domináns - nem domináns szerepmegosztás figyelhető meg.

A vizsgált ikergyermekek közül tízen egy pontot sem értek el a három fejlődési területre vonatkozóan. Tíz gyermek egy területen volt fejlettebb testvérénél, azaz 1 pontot kapott. 2 pontot kilencen értek el, és csupán egy ikergyermek volt minden tekintetben fejlettebb, így ő 3 pontot kapott.

3.5 Eredmények értelmezése

I. hipotézis:

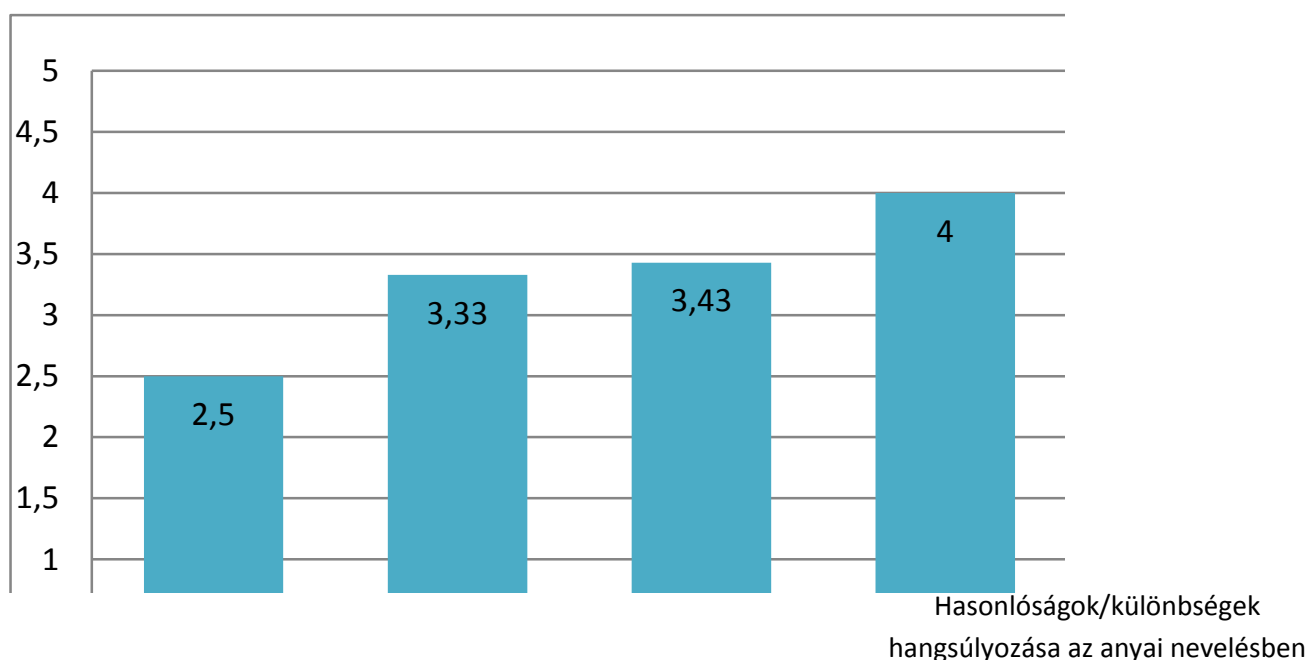
Kevésbé szoros a kapcsolat azon ikertestvérek között, akik édesanyja inkább a köztük lévő különbségekre helyezi a hangsúlyt, mint a hasonlóságokra.

Az ikertestvérek közötti kapcsolat szorossága és az anyai nevelés közötti összefüggésekre vonatkozó hipotézis vizsgálatakor az interjú azon kérdéseire adott válaszokat elemeztük, melyek az ikergyermekek közötti ragaszkodás mértékére, illetve arra vonatkoztak, hogy az édesanya a különbségek, vagy a hasonlóságok hangsúlyozását helyezi előtérbe.

A statisztikai elemzéshez az SPSS 14. szoftvert használtuk. A hipotézis eldöntéséhez kétmintás t-próbával összehasonlítottuk a hasonlóságokra, illetve különbözőségekre hangsúlyt helyező anyák ikergyermekének ragaszkodását. A kétmintás t-próba 0,087-es szignifikancia szinten nem mutatott különbséget. A kapcsolat szorosságának az átlagértéke a hasonlóságot hangsúlyozó anyai nevelés esetén 4,25, a különbséget hangsúlyozó nevelés esetén 3,25. Így bár az összefüggés nem szignifikáns, de mégis tendenciájában a hipotézisünket alátámasztja. Korrelációt számítottunk a ragaszkodás, illetve az anyai bánásmód pontszámai között. A vizsgált tényezők között nem túl erős, de szignifikáns korrelációt találtuk ($r = -0,48$; $p = 0,032$), ami szintén alátámasztja a hipotézisünket.

Az eredmények részletesebb vizsgálata során grafikonon ábrázoltuk, hogy aszerint, hogy az anyai nevelés mennyire erősen helyezi a különbségekre, vagy a hasonlóságokra a hangsúlyt, hogyan változik a gyermekek egymáshoz való ragaszkodásának mértéke (ld. 1. ábra). A vízszintes tengely ábrázolja az anyai nevelést (minél magasabb a pont értéke, annál inkább a különbséget hangsúlyozza az anyai nevelés), a függőleges tengely pedig a gyermekek ragaszkodásának mértékét (minél magasabb a pont értéke, annál nagyobb a ragaszkodás a gyerekek között). A grafikon jól mutatja a hipotézisünket alátámasztó tendenciát.

Ragaszkodás mértéke (pont)

1. ábra: Az ikergyermek közötti ragaszkodás mértéke a hasonlóságok, illetve különbségek hangsúlyozásának függvényében

Az adatok elemzése során tehát arra a következtetésre jutottunk, hogy a szülői nevelés minél inkább az ikergyermek közötti hasonlóságokra helyezi a hangsúlyt, annál szorosabb lesz a kapcsolat a pár tagjai között.

II. hipotézis:

Az édesanyák jobban hangsúlyozzák a különbségeket a különböző nemű ikergyerekek, mint az azonos nemű ikergyerekek között.

Annak elemzésekor, hogy tapasztalható-e eltérés az azonos, illetve a különböző nemű ikertestvérek esetében a gyermekek közötti hasonlóságok, vagy különbségek anyai nevelés során való előtérbe helyezése tekintetében, kiszámoltuk az anyai bánásmódra vonatkozó válaszok pontszámainak átlagát a különböző, illetve az azonos nemű ikergyermek esetében, majd összehasonlítottuk a két eredményt (4. sz. melléklet).

A különbségek, illetve hasonlóságok hangsúlyozásának mértékét tükröző válaszok pontszámainak átlaga az azonos nemű ikergyermek esetében 3,5, a különböző nemű ikrek esetében pedig 4,25 lett (ld. 2. ábra). Tehát különböző nemű ikertestvérek nevelése során valóban nagyobb hangsúlyt kap a különbségek előtérbe helyezése, azaz a hipotézis beigazolódott, bár a különbség nem számottevő.

Anyai bánásmódra vonatkozó
válaszok pontszámainak átlaga

2. ábra: Különbségek, illetve hasonlóságok hangsúlyozásának mértéke azonos és különböző nemű ikergyermek esetében

III. hipotézis:

A különböző nemű ikertestvéreket nevelő édesanya erősebb személyiségbeli különbségeket vél felfedezni gyermekei között, mint az azonos nemű ikergyermek édesanyja.

Az ikergyermekek személyiségében fellelhető különbségek vizsgálatánál az édesanyák véleményét vettük figyelembe. A gyermekek személyiségére egy kérdés (28. kérdés) vonatkozott az interjúban. Az erre adott válaszokat összehasonlítottuk a különböző és az azonos nemű ikrek esetében (5. sz. melléklet).

Az erre adott válaszok alapján elmondható, hogy különböző nemű ikergyermekeknél az esetek 88 %-ában különbözőnek látta ikergyermekei személyiségét édesanyjuk, 12%-ában pedig hasonlónak vallotta. Azonos nemű ikergyermekeknél pedig az esetek 58 %-ában különbözőnek, 42 %-ában pedig hasonlónak vélte az ikrek személyiségét az édesanya.

Ahogy az alábbi ábrák is mutatják, a különböző nemű ikertestvéreket nevelő édesanya valóban erősebb személyiségbeli különbségeket vél felfedezni gyermekei között, mint az azonos nemű ikergyermekek édesanyja (ld. 3., 4. ábra).

3. ábra: Az ikergyermekek személyiségének hasonlósága, illetve különbözősége különböző nemű ikrek esetében

4. ábra: Az ikergyermekek személyiségének hasonlósága, illetve különbözősége azonos nemű ikrek esetében

A chi-négyzet próbát is elvégeztük a nem és a személyiség tekintetében, ami nem hozott szignifikáns eredményeket. Így bár a százalékszámítás alapján észlelhetünk egy tendenciát, ami hipotézisünket alátámasztja, de ezt a chi-négyzet próbával nem sikerült igazolni.

IV. hipotézis:

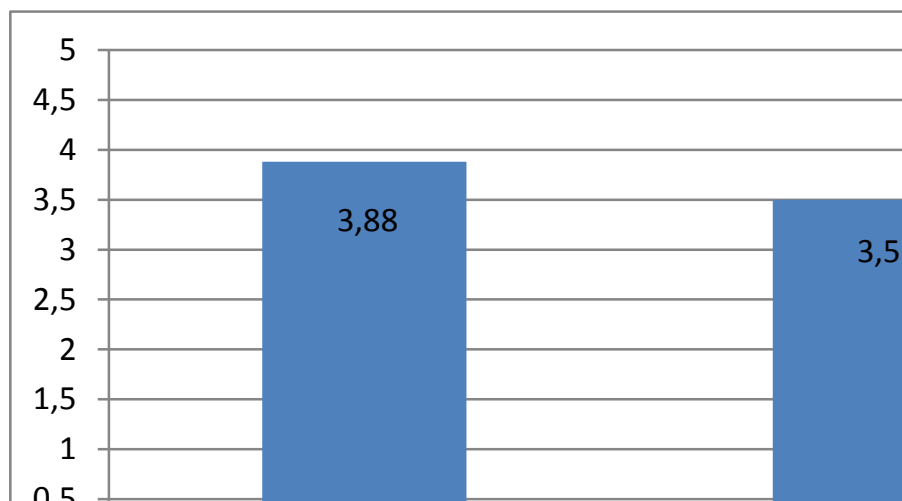
Kevésbé ragaszkodnak egymáshoz a különböző nemű, mint az azonos nemű ikrek.

Ezen hipotézis vizsgálatakor a ragaszkodás mértékére vonatkozó kérdésekre adott válaszok pontszámait vettük figyelembe, tehát a pontok 0 és 5 közöttiek voltak. Kiszámoltuk és összehasonlítottuk ezek átlagát a különböző nemű, illetve az azonos nemű ikergyermekek esetében (6. sz. melléklet).

Az ikergyermekek közötti ragaszkodás mértékét tükröző pontszámok átlaga különböző, illetve azonos nemű ikergyermekek esetében azt az eredményt mutatta, hogy a különböző nemű ikertestvérek nagyobb mértékben ragaszkodnak egymáshoz, mivel esetükben 3,88, az azonos neműeket tekintve pedig 3,5 volt a pontszámok átlaga (ld. 5. ábra). A t-próba azonban nem utalt szignifikáns eltérésre ($p = 0.954$).

A hipotézis tehát a vizsgálati minták alapján nem tekinthető igazoltnak.

Ragaszkodás mértéke (pont)

5. ábra: A ragaszkodás mértéke különböző, illetve azonos nemű ikergyermek esetében

V. hipotézis:

Amelyik gyerek fejlődése (mozgás-, beszédfejlődés, szobatisztaság kialakulása) gyorsabb, az válik dominánssá az ikerkapcsolatban.

Annak elemzésekor, hogy az ikergyermek fejlődésbeli különbségei hogyan befolyásolják a dominancia viszonyok alakulását, a beszéd- és mozgásfejlődés, illetve a szobatisztaság területére vonatkozó válaszok pontszámait, valamint az édesanyák dominanciával kapcsolatos véleményét (18. kérdés) vettük figyelembe.

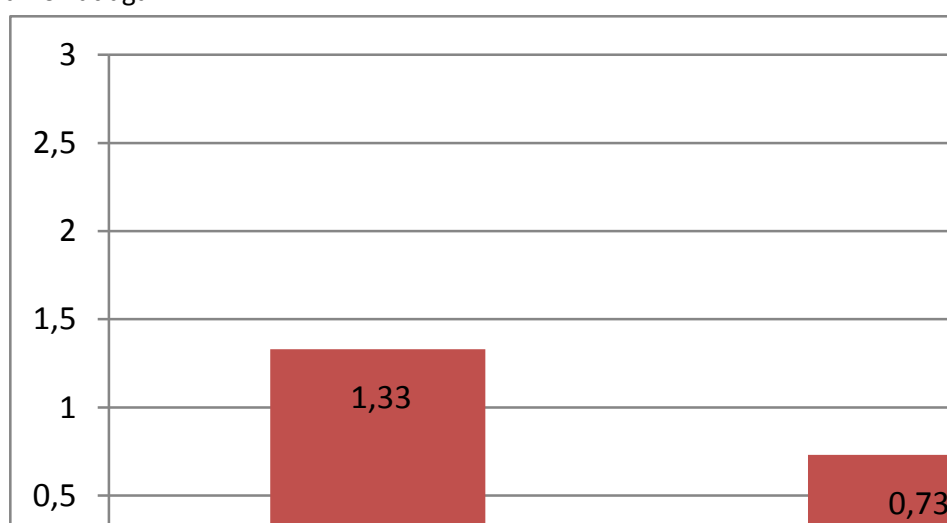
Az édesanya szerint domináns szerepben lévő gyermekek közül hárman egyik területre vonatkozóan sem kaptak pontot. Öten 1 pontot értek el, a legtöbben pedig (hat gyermek) két területen voltak fejlettebbek testvérüknél. Csupán egyetlen ikergyermek volt, aki elérte a maximális pontszámot, azaz 3 pontot.

A pár azon tagjainak többsége (hét gyermek), akiknek testvérükkel ellentétben nem tulajdonított édesanyjuk domináns szerepet, 0 pontot kapott, vagyis egy fejlődési területen sem előzte meg testvérét. Öt gyermek ért el 1 pontos eredményt, valamint hárman 2 pontot szereztek az értékelés során. Egy gyermek sem volt, aki mindhárom területre vonatkozóan kapott volna pontot.

Összességében elmondható, hogy az ikerpár domináns tagjai a beszéd- és mozgásfejlődés, illetve a szobatisztaság terén nagyobb fokú fejlettséget mutattak testvérüknél.

Miután megvizsgáltuk a három fejlődési területre adott pontszámokat az ikerpárok domináns, és nem domináns tagjai esetében egyaránt, összehasonlítottuk a kapott értékeket (7. sz. melléklet). Arra az eredményre jutottunk, hogy valóban az a gyermek válik dominánssá az ikerkapcsolatban, amelyik gyermek fejlődése gyorsabb a beszéd- és mozgásfejlődés, illetve a szobatisztaság kialakulásának tekintetében, mivel a pontszámok átlaga 1,33 volt a domináns felek esetében, 0,73 pedig a nem domináns ikergyermkek esetében (ld. 6. ábra). A hipotézis tehát beigazolódott.

Fejlettségi szintre vonatkozó
pontszámok átlaga

6. ábra: Fejlettségi szint az ikerpár domináns és nem domináns tagjai esetében

VI. hipotézis:

Szorosabb a kapcsolat azok között az ikrek között, akik esetében nem lehet egyértelmű dominancia viszonyt kimutatni.

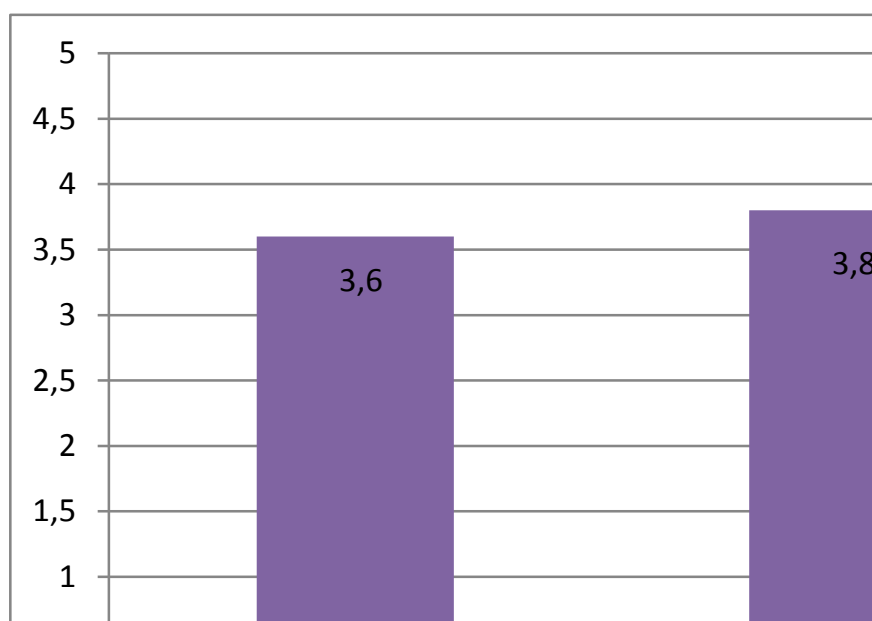
Az ikertestvérek kapcsolatának szorossága és a dominancia viszonyok összefüggéseinek vizsgálata során a ragaszkodás mértékét tükröző válaszok pontszámainak átlagát összehasonlítottuk azon esetekben, melyekben a testvérek között dominancia viszony áll fenn, illetve azoknál az ikerpároknál, akiknél nem lehet egyértelműen domináns-nem domináns szerepeket kijelölni az édesanya véleménye alapján (8. sz. melléklet).

A fennálló dominancia viszonyok esetében 3,6 a ragaszkodás mértékére vonatkozó válaszok pontszámainak átlaga, 3,8 pedig azokban az esetekben, melyekben nem lehet fel-

ilyen típusú szerepmegosztás az ikerpár tagjai között (ld. 7. ábra). Elmondható tehát, hogy szorosabb a kapcsolat azon ikertestvérek között, akik esetében nem lehet egyértelmű dominancia viszonyt kimutatni, bár a különbség ebben az esetben sem számottevő.

A dominancia viszonyok és az ikrek közötti ragaszkodás mértéke között nem találtunk szignifikáns összefüggést a t-próba elvégzését követően ($p=0.784$).

Ragaszkodás mértéke (pont)

7. ábra: Az ikergyermek közötti kapcsolat szorossága fennálló és nem kimutatható dominancia viszony esetén

4. Összegzés

Az ikerkutatás hazánkban még fiatal tudományterületnek tekinthető. A vizsgálatok középpontjában legfőképpen a biológiai adottságok, illetve a környezet különböző tényezőkre (pl. személyiségvonások, betegségek) gyakorolt hatása áll. A genetikai meghatározottság témaköre mellett azonban kevés kutatás irányul az ikergyermek nevelésének kérdésére.

Hazánkban az ikergyermekes szülők számára igen korlátozottak a források, melyek által kézzelfogható segítséget kaphatnak a kétszeres gyermekáldás következtében felmerülő nehézségek megoldásában. A kutatásunk részét képező elméleti áttekintésnek köszönhetően az ikreket nevelő édesanyák és édesapák átfogó képet szerezhhetnek arról, hogy melyek azok a

nevelési elvek, melyeket érdemes szem előtt tartani gyermekeik megfelelő személyiségfejlődése, identitásuk megtalálása, képességeik kibontakoztatása érdekében.

A strukturált interjúk elemzése a hat hipotézis közül öt igazolását eredményezte, bár a minta számát tekintve messzemenő következtetések nem vonhatóak le. Az első hipotézisre vonatkozó számítások az anyai bánásmód meghatározó szerepét mutatják az ikergyermek egymáshoz való ragaszkodása tekintetében, vagyis, hogy minél inkább a gyermekek közötti hasonlóságok hangsúlyozása jellemző a nevelésben, annál erősebb kötődés alakul ki az ikertestvérek között. A dominancia viszonyok vizsgálatánál a gyermekek közötti szerepmegosztások és fejlettségi szintjük között találtunk összefüggéseket, miszerint nagyobb arányban válik az a gyermek dominánssá az ikerkapcsolatban, aki a beszéd- és mozgásfejlődés, illetve a szobatisztaság területén fejlettebb testvérénél. A nemek tekintetében elmondható, hogy különböző nemű ikergyermek között erősebb személyiségbeli eltéréseket tapasztal az édesanya, mint azonos neműek esetében. Az anyai bánásmód vizsgálata az azonos, illetve a különböző nemű ikreket tekintve csak kismértékű eltérést mutatott, valamint a dominancia viszonyok és az ikergyermek kapcsolatának szorossága között sem mutatható ki egyértelmű összefüggés. Azon hipotézisünk, mely különböző nemű ikertestvérek esetében kevésbé szoros kapcsolatot feltételezett, nem igazolódott, mivel az azonos nemű gyermekeknél állapítottunk meg csekélyebb mértékű ragaszkodást, bár a különbség ebben az esetben sem volt számottevő.

Kutatásunk eredményei felhívják tehát a figyelmet arra, hogy az ikergyermek közötti hasonlóságok, illetve különbségek hangsúlyozása a nevelésük során nagy jelentőségű az ikrek kapcsolatának szorossága tekintetében, mely egyéniségük kibontakoztatásában, önállóságuk kialakulásában is meghatározó szereppel bír. Továbbá a hipotézisek elemzése során kapott eredmények a dominancia viszonyokra és a nemekre vonatkozóan abban segítik a szülőket, hogy jobban megértsék az ezekhez a témakörökhöz kapcsolódó összefüggéseket, és ennek megfelelően a leoptimálisabb nevelési módszereket alakíthassák ki gyermekeik számára.

A vizsgálat nem csak az ikergyermeket nevelő szülők elé tár szélesebb képet az ikrek világáról, hanem a pedagógia és a pszichológia tudományának szempontjából is érdekes kérdéseket vet fel. Érdemesnek tartjuk tehát a kutatás folytatását, a téma más szemszögből való körbejárását.

Szükségnek véljük a vizsgálati minta bővítését a pontosabb eredmények érdekében. Annál is inkább, mert meggyőződésünk, hogy sok esetben a tendenciaszerű különbségeket éppen a minta kicsiny száma miatt nem sikerült statisztikailag igazolnunk.

A kutatási módszereinket megfigyelésekkel kívánjuk bővíteni, hogy teljesebb képet kapjunk az anya ikergyermekeivel való kapcsolatáról, a gyermekek egymáshoz való viszonyáról, a nevelés jellemzőiről, illetve az ikerkapcsolatok többségében fellelhető dominancia viszonyokról. Továbbá kérdőívek felvételével szeretnénk a nagyobb számú minta elérését megvalósítani.

Az ikrek tanulmányozása során számos olyan terület keltette fel érdeklődésünket, amelyek egy későbbi kutatás érdekes, illetve az ikerkutatás számára nagy jelentőséggel bíró tárgyát jelentenék. Ilyen terület például az ikergyermekek és édesanyjuk közötti kapcsolat, kötődés vizsgálata, hiszen ikrek esetében feltételezhető, hogy ez más módon alakul annak hatására, hogy az anyának a kezdetektől fogva egyszerre két gyermek között kell megosztania a figyelmét. Ezen belül érdekesnek tartjuk annak a kérdésnek a megvitatását, miszerint a későbbiek során édesanyjukkal, vagy ikertestvérükkel válik szorosabbá a gyermekek kapcsolata.

5. Irodalomjegyzék

- Carver, C. S., Scheier, M. F. (2002): Személyiségpszichológia. Osiris Kiadó, Budapest.
- Coon, D. (1988): Essentials of Psychology – Exploration and Application. West Publishing Company, St. Paul.
- Czeizel E. (2001): A gének titkai. Paginarum Kiadó, Fót.
- Czeizel E. (2004): Sors és tehetség. Urbis Könyvkiadó, Budapest.
- Hámori E. (2005): Koraszülöttség és az anya-gyerek kapcsolat kezdete. Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Piliscsaba.
- Hetherington, E. M., Parke, R. D. (1986): Child Psychology – A contemporary viewpoint. McGraw-Hill Book Company, USA.
- Mérei F. , V. Binét Á. (1993): Gyermeklélektan. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Métneki J. (1997): Ikrek könyve – A fogamzástól a felnőttkorig. Seneca Kiadó, Budapest.
- Métneki J. (2005): Ikrek könyve II. – A fogamzástól a felnőttkorig. Melania Kiadó, Budapest.
- Mönks, F. J., Knoers, A. M. P. (2004): Fejlődéslélektan. Urbis Könyvkiadó, Budapest.
- Piontelli, A. (2010): A magzattól a gyermekig. Oriold és Társai Kft., Budapest.
- Ranschburg J. (2009): Szülők könyve – A fogantatástól az iskolakezdésig. Saxum Kiadó Kft., Budapest.
- Salamon J. (2003): A megismerő tevékenység fejlődéslélektana. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Winnicott, D. W. (2000): Kisgyermek, család, külvilág. Animula Kft., Budapest.

6. Mellékletek

1. számú melléklet: Az interjú kérdései

1. Ikergyermekei neve:
2. Ikergyermekei kora:
3. Ikergyermekei születési súlya:
4. Melyik ikergyermek született hamarabb?
5. Egy- vagy kétpetéjű ikreket nevel?
6. Terhessége tervezett volt?
7. Gyermekei koraszülöttként jöttek-e a világra?
8. Gyermekei születése után egyszerre történt-e hazatérésük a kórházból? Ha nem, jelentett-e ez bármiben különbséget?
9. Vannak-e a gyerekeknek saját játékaik, melyek csak az övék, az ikertestvéréé nem? Ha igen, melyek azok?
10. Vannak-e a gyerekeknek közös ruháik, melyeket mindketten szoktak hordani?
11. Egyszerre történik-e a két gyermek etetése, fürdetése, altatása, vagy figyelembe tudja venni az esetlegesen eltérő igényeiket?
12. Van/vannak-e testvérük/testvéreik az ikreknek?
13. Ha van, mennyire kezeli egységként ikreit?
14. Azonos bölcsődei/óvodai csoportba járnak ikergyermekei?
15. Melyik gyermek kezdett el hamarabb beszélni ikrei közül?
16. Melyik gyermek vált hamarabb szobatisztává ikrei közül?
17. A mozgásfejlődés terén melyik ikergyermek volt fejlettebb?
18. Dominánsabbnak tartja-e valamelyik gyermekét ikrei közül? Ha igen, melyik gyermekét? Volt-e ebben változás az elmúlt évek alatt?
19. Megfigyelte-e, hogy döntéshelyzetekben egyik ikergyermek gyakrabban hoz döntést, mint testvére? Ha igen, melyik gyermek? Volt-e ebben változás az elmúlt évek alatt?
20. Megfigyelte-e, hogy egyik ikergyermekének akarata gyakrabban érvényesül, mint testvérének? Ha igen, melyik gyermekére jellemző ez? Volt-e ebben változás az elmúlt évek alatt?
21. Megfigyelte-e, hogy a játéktevékenységekben egyik ikergyermek kezdeményezőbb, mint testvére? Ha igen, melyik gyermek? Volt-e ebben változás az elmúlt évek alatt?
22. Mennyi időt tölt gyermekeivel külön-külön?
23. Mi alapján különböztette meg újszülött ikergyermekét?
24. Mennyi időt töltenek gyermekei egymás nélkül, más gyermekek társaságában?
25. Jól érzik magukat ikergyermekei olyan helyzetekben, melyekben egyedül, ikertestvérük nélkül vannak?
26. Mennyire ragaszkodik egymáshoz a két gyermek és ez miben nyilvánul meg? Ha Ön szerint túlzottan ragaszkodnak egymáshoz, próbál-e ezen tompítani?

27. Szorosabbnak érzi-e ikrei kapcsolatát, mint általában a többi testvérkapcsolatot?
28. Mennyire látja hasonlónak vagy különbözőnek ikrei személyiségét?
29. Miben hasonlítanak az ikrek (tulajdonságok, kedvelt tevékenységek stb. tekintetében)?
30. Miben különböznek?
31. A nevelésben, öltöztetésben a hasonlóságokat vagy a különbségeket hangsúlyozza inkább?
32. Igyekszik-e mindenből (ajándék, játéktevékenység stb.) ugyanazt nyújtani ikergyermekének?
33. Amennyiben bölcsődébe vagy óvodába járnak ikergyermekei, vannak-e barátaik? Ha igen, ezek a barátok közösek vagy vannak „saját” barátaik is?
34. Érez-e különbséget abban, ahogyan a két gyermeket neveli, viszonyul hozzájuk és ha igen, miben mutatkozik ez a különbség?
35. Másképp reagálnak-e a gyermekek a büntetésre/jutalmazásra?
36. Ha ikrei közül az egyik gyermek büntetést kap, mennyire esik a másik gyermek kétségbe, illetve mennyire féltékeny, ha ikertestvére jutalmat kap?
37. Hogyan reagálnak ikergyermekei arra, ha valaki megbántja ikertestvérüket?

2. számú melléklet: Az ikergyermek közötti kapcsolat szorosságára vonatkozó számítások

	Mennyi időt töltenek gyermekei egymás nélkül, más gyermekek társaságában?	Jól érzik magukat olyan helyzetekben, melyekben ikertestvéruk nélkül vannak?	Mennyire ragaszkodnak egymáshoz?	Szorosabbnak érzi-e ikrei kapcsolatát, mint általában a többi testvérkapcsolatot?	Hogyan reagálnak arra, ha valaki megbántja ikertestvérüket?	Ragaszkodás mértéke
A.	Bölcsiben van ilyen helyzet; Zs. könnyebben elindul más gyermekekkel játszani 0 p	Nem, főleg idegen helyzetben; R. hamarabb elsírja magát idegen helyzetben a tesója nélkül 1 p	Nagyon ragaszkodnak, pusztogatják, ölelgetik egymást; közös játék is a ragaszkodást fejezi ki; anya nem tartja	Igen (az előbbieket miatt) 1 p	Visszaszerzi és odaadja a tesónak, kiáll a testvéreért (R. állt ki Zs.-ért, fordított szituáció még nem fordult elő)	4 pont

			túlzottnak, mert nincs az, hogymindent csak együtt csinálnak 1 p		1 p	
B.	Max oviban, de inkább együtt játszanak; ovin kívül tartják a kapcsolatot barátokkal (ugyanazok kal barátkoznak) 1 p	Jól, bár ritkán van ilyen (Bence a nagyapájánál aludt: Máté: „menjünk el Bencéért, hozzuk haza!” → eszükbé jutott a másik) 0 p	Ha beteg az egyik és nem mehet oviba, hiányolja a másikat; nagyon ragaszkodnak , pl. ha együtt lemennek játszani és szem elöl tévesztik a másikat, keresik egymást; ezt a kötődést normál ragaszkodásn ak látja az anya 1 p	Szorosnak érzi, de sokat verekednek is egymással, mint két jó testvér; nem tudja megállapítani (de fontos egymás jelenléte, ez „normális” testvércapso latban nem biztos, hogy így van) 1 p	Megvédi egymást, ha valaki elveszi a játékot a tesótól, akkor odamegy; összetartana k 1 p	4 pont
C.	Semennyit 1 p	Nincs ilyen helyzet, de ritkán amikor van, akkor jól érezik magukat 0 p	Nem ragaszkodnak különböbben 0 p	Nem, ha különválasztj ák őket, akkor nem problémázna k (pl. nagyinál alvásnál) 0 p	Nem volt még ilyen helyzet 0 p	1 pont
D.	Semennyit, mindig együtt	Nem igazán van ilyen	Nagyon ragaszkodnak ; pl. Áron	Nem, mert a nagyobb tesóval is	Rögtön a tesó védelmére	4 pont

	mennek mindenhova , eszébe sem jutna az anyának, hogy külön legyenek 1 p	szituáció 1 p	hisztizett a kocsiban a bölcsibe menet és nem akart bemenni, erre az anya azt mondta neki, hogy akkor otthagyják -> Ádám reakciója: „Nem, nem hagyjuk itt Áront!”; nem érezte túlzottnak a ragaszkodást 1 p	ugyanolyan a kapcsolat, úgy ragaszkodnak hozzá is 0 p	kelnek 1 p	
E.	Esetleg oviban, de többnyire együtt játszanak ott is 1 p	Jól 0 p	Ha beteg az egyik és nem mehet oviba, hiányolja a másikat 1 p	Szorosabbnak 1 p	Szóvá teszi, de nem igazán volt ilyen szituáció 0 p	3 pont
F.	Semennyit, M. fel se találná magát 1 p	Nincs ilyen helyzet 1 p	Ha az egyiket el akarják vinni, a másik is menni akar; megvédi egymást 1 p	Szorosabbnak (csecsemőként nem volt ez jellemző) 1 p	Általában megvigasztalják egymást 1 p	5 pont
G.	Az oviban szétváltak (de külön csoportban nem lettek	A kislány igen, a kisfiú nem	Túlzott ragaszkodás nincs; a kisfiú félős és azért	Igen, már csak azért is, mert 24 órában együtt vannak;	Megvédi egymást, vagy anyához	4 pont

	volna) 0 p	1 p	ragaszkodik Zitához; Zita is ragaszkodik, de ez általános, nem jobban, mint normális testvérkapcsolatnál 1 p	újszülött korukban a kislánynak leállt a légzése, amikor Misit áthelyezték másik részlegre 1 p	szaladnak 1 p	
H.	Semennyit 1 p	Hiányoznak egymásnak (pl. mikor beteg volt az egyik) 1 p	Nagyon ragaszkodnak, mindig együtt vannak, szeretik egymást, megosztják, ha kapnak valamit 1 p	Nem, nevelés kérdése: szeretni kell egymást stb.; a szülők is jó kapcsolatot ápolnak a tesóval 0 p	Mellé állnak egymásnak, megvédik egymást 1 p	4 pont
I.	Egymás nélkül semennyit, ha az egyik beteg, akkor a másikat sem lehet elcipelni oviba, oviban nem barátkoznak senkivel, de még csak 3 hónapja járnak 1 p	Nincs ilyen helyzet, talán kétszer fordult elő, akkor is csak fél órára, jól viselték 0 p	Ragaszkodnak egymáshoz, az oviban wc-re is kikísérik egymást; ha vigasztalásra vágnak: "te nem, majd a tesó" (óvónőnek) 1 p	Egyértelműen szorosabb 1 p	A nővérükkel szoktak ilyen szituációba kerülni; vegyes, néha az ikertesó mellé áll, néha a nővér mellé; idegenekkel szemben nem volt még ilyen	3 pont

					szituáció 0 p	
J.	Szinte semmit; járnak gyermektársaságba barátokhoz heti rendszerességgel, vagy pl. játszótérre, de nincsenek külön; ha az egyik beteg, a másik is otthon van 1 p	Nincs ilyen helyzet 1 p	Ragaszkodnak egymáshoz, ha külön játszanak, kérdezi a gondozónőktől, hogy hol van a tesója 1 p	Szeretné azt hinni, hogy szorosabb...igen, szorosabb 1 p	Most nyáron példa: Soma megvédte Dalmát, amikor egy kislány veszekedett Dalmával: "Nem szabad bántani Dalmát!" 1 p	5 pont
K.	Játszótéren, nyaraláson összesen 9 gyerekkel; külön játszanak 0 p	Olyan még nem volt, hogy más helyen legyenek 1 p	Nem ragaszkodnak túlzottan egymáshoz: mivel kétpetájúak, annyira ragaszkodnak egymáshoz, mint két átlagos tesó 0 p	Igen, mert megérik, ha bajban van a másik 1 p	Megvédik egymást, kiállnak egymásért 1 p	3 pont
L.	Egymás nélkül semennyit, kivéve, ha kórházban van az	Igen 0 p	Nem ragaszkodnak túlzottan egymáshoz 0 p	Igen, mert megérik, ha bajban van a másik 1 p	Nem volt ilyen szituáció 0 p	2 pont

	egyik 1 p					
M.	Semennyit, de egyszer Ákos egyedül ment játszóházba 1 p	Csongor kevésbé nyitott, ő nem annyira 1 p	Ragaszkodnak egymáshoz, keresik egymást; nem túlzott, nem függnek egymástól 1 p	Igen, társai egymásnak 1 p	Megvédi egymást (kölsönösen) 1 p	5 pont
N.	Semennyit, felébresztik egymást, igénylik egymás társaságát 1 p	Nem 1 p	Hiányolják egymást; normális ragaszkodás 1 p	Igen 1 p	Együttérez vele 1 p	5 pont
O.	A beszédfejlés alatt (kétszer másfél óra hetente); a bölcsiben a saját barátaikkal játszottak 0 p	Ilyen nagyon ritkán van; tornán nem hiányolja a tesót 0 p	Nagyon ragaszkodnak egymáshoz, rögtön érdeklődnek egymás iránt 1 p	Igen, mivel fogantatásuk óta együtt vannak; sokat ölelgetik egymást 1 p	Kiállnak egymásért 1 p	3 pont
P.	Oviban, jó időben játszótéren; ha külön játszanak, Bogi keresi Gabit 1 p	Gabi jobban megvan Bogi nélkül 1 p	Az anya nem gondolja, hogy túlságosan ragaszkodnának, sőt szeretné, ha Gabi jobban ragaszkodna;	Igen, mert sokat együtt vannak, mindent együtt csinálnak 1 p	Bogi sajnálja, megvédi Gabit; Gabi elvan a maga világában 1 p	4 pont

			sokat veszekednek 0 p			
Q.	Oviban külön baráti körük van 0 p	Kelemen nehezebben viseli 1 p	Maximálisan ragaszkodnak , véd- és dacsövetség ben állnak, közbenjárnak egymás érdekében, Kelemen kér bocsánatot Karolina nevében; nem próbál rajta tompítani 1 p	Igen 1 p	Vigasztalás, megtorlás; ha baj van, mindig a tesó van ott először 1 p	4 pont
R.	csak betegség esetén; nem ugyanazok a barátaik, de vannak közösek 0 p	Dávid igen, Dani kevésbé (pl nagymamáná l); nem nagyon vannak meg egymás nélkül 1 p	nagyon, ha nincs ott a tesó, sírnak; az anya nem tudja, mi számít túlzott ragaszkodásn ak 1 p	nem tudja megmondani, mert nincs összehasonlít ási alapja 1 p	összeveszik a bántalmazó val, megvédik egymást 1 p	4 pont
S.	az utcabeli gyerekekkel szoktak játszani, ekkor nem foglalkozna k egymással, de ha például elesik az	jól 0 p	nem ragaszkodnak egymáshoz, de gondoskodna k egymásról, megvigasztalj ák egymást 0 p	nem 0 p	megvédik egymást 1 p	1 pont

	egyik, azonnal odamegy a másik (jó időben szinte egész nap, rossz időben kb fél óra)					
	0 p					
T.	nincs ilyen, egyszer voltak szétszedve, amikor Benivel kórházban volt az anya (24 óráig bírták, nem akartak enni és piros pöttyök jöttek ki rajtuk)	nem 1 p	ha az egyik elindul kifelé, a testvére is akar menni utána 1 p	igen, egyértelműen 1 p	ha Botira rászólnak, Beni elkezd sírni 1 p	5 pont
	1 p					

3. számú melléklet: Az anyai nevelésre vonatkozó kérdések

	Vannak-e saját játékaik?	Vannak-e közös ruháik?	Mennyi időt tölt gyermekei vel külön-külön?	A nevelésben, öltöztetésben a hasonlóságokat vagy a különbségeket	Igyekszik-e mindenből ugyanazt nyújtani ikergyermekeinek	Érez-e különbséget abban, ahogyan a két gyermeket neveli, viszonyul	Hasonlóságok/különbségek hang súlyos

				hangsúlyozza inkább?	k?	hozzájuk?	zása
A.	Nincsenek 0 p	Csak azok vannak, nem öltözteti őket egyformán 1 p	Nagyon nehéz, de próbál mindkettővel játszani 1 p	Öltöztetésben a különbségek; egyformán neveli őket; külön személyiségekként kezeli őket 1 p	Igen; a névnapjuk is közel van egymáshoz, úgyhogy mindig mindketten kapnak ajándékot 0 p	Igen, R. sok mindent átélt, ezért ő a kis féltett fiú, elnézőbb vele az anyja (Zs.-ra hamarabb rászól u.azért); R.-t 5 napig nem látta az anyja, ezt próbálja neki visszaadni 1 p	4 pont
B.	Minden játékból 2 van, alvós állatok különbözőek 1 p	Fele-fele arányban vannak közös és saját ruháik 1 p	Nem igazán van ilyen, de pl. amikor az egyiket fürdetik, a másik játszik vagy mesét néz 1 p	A hasonlóságokat (pl. öltöztetésnél) 0 p	Igen; névnapkor is vesznek a másiknak egy kisebb méretű ajándékot 0 p	Nem 0 p	3 pont
C.	Saját alvójátékok 1 p	Nincs (esetleg zokni) 1 p	Nem sokat, csak akkor, ha valamelyikőjük hamarabb ébred, vagy ha csak az egyikkel kell menni valahová	Az anyja szeretné a hasonlóságokat, de mivel nem nagyon van, így a különbségek; különböző az ízlésük	Nem, mert nem ugyanazt szeretik 1 p	Petrát bízgatni kell, többet kell dicsérni, gyámolításra szorul, de a tesójának is szüksége van a testi kontaktusra	6 pont

			1 p	1 p		a 1 p	
D.	Minden közös, ajándékba különböző játékokat kapnak, de úgy játszanak a másikéval is, mintha közös lenne 0 p	Ragaszkodnak a saját ruhához (ha az anya összecszeréli, szólnak), van néhány egyforma ruha is (egyforma fazon, másfajta szín) 1 p	Nem nagyon van ilyen, de pl. amikor csak az egyik akar kimenni, akkor, vagy ha az egyik hamarabb átmegy a szülőkhöz 1 p	Nem szokta úgy öltöztetni őket, hogy hangsúlyozza bármit, de inkább a különbözőség; két külön egyéniség; a 3 gyereket teljesen egyformán neveli, hogy Bálint se érezze úgy, hogy ki van rekesztve 1 p	Igen, nem egyformát vesz, de mindenki egyformán kapjon, ebben Bálint is benne van (az ikrek születésnapján ő is kap valamit) 0 p	Nem 0 p	3 pont
E.	Nincsenek 0 p	Igen, csak olyanok vannak, különbözően öltözteti őket 1 p	Keveset, pl. balesetkor, este fürdés után 1 p	Nem szokott erre odafigyelni 0 p	Igen, de névnapkor csak az egyik kap, jutalmazáskor is csak az egyik 1 p	Egyformán neveli őket 0 p	3 pont
F.	Nincsenek 0 p	Nincsenek 1 p	Fél óra-óra, de nehéz megoldani 1 p	Különbségek; M. igényli, hogy hasonlóan öltöztessék, mint E.-et 1 p	Igen 0 p	Nem 0 p	3 pont
G.	Vannak,	Vannak, de	Nagyon ritka,	Ha mennek	Igen, meg	Sokáig nem	5 pont

	elég sok, de volt időszak, amikor mindenképp kellett 1 p	most már nem szívesen hordják (korábban jellemzőbb volt) 1 p	a másik nem engedi; mindig kettőjükkel van együtt az anya, nagyon rövid idő az, amikor csak az egyik gyermekkel elmegy valahova 1 p	valahova, egyfajta stílusban öltözteti őket; két különálló testvérként kezelik őket, de sokáig benne voltak abban, hogy ők ikrek és minden ugyanaz 1 p	is követelik, pl. névnapnál mai napig nem fogadják el, venni kell a tesónak is 0 p	volt különbség a nevelésben, de ahogy elkezdődött a sulis, minden megváltozott: innen elvált a nevelés, pl. tanulásban többet kell segíteni a kislánynak, ő gyámoltalabb, határozatlabb 1 p	
H.	Külön játékok, de játszanak a másikéval is 1 p	Nincsenek 1 p	Napi fél óra, mesélnek, gyurmáznak, legózásnál segít építeni 1 p	Ugyanúgy nevelik őket; nincsenek megkülönböztetve 0 p	Igen 0 p	Nem 0 p	3 pont
I.	Sok saját játéka van (leginkább különbözőek), de vannak közösek is (pl. kinti játékok)	Az anya cserélgeti, de igyekszik különbözőt venni; többnyire az egyik örököl a másiktól 1 p	Semennyit 0 p	Anyánál is változik, van hogy egyformába öltözteti; különbségeket hangsúlyozza, mert nincs hasonlóság	Igen, többnyire azután akadnak ki, hogy Barni kisebb, ő örököl a tesó után, nem kap új ruhát (konfliktus)	Különbözők éppen, irányítás szempontjából; Boti szereti a dícséretet, Barni nem preferálja: "te ezt nem tudhatod",	4 pont

	1 p			1 p	orrás) 0 p	"ne meséld el apának, hogy jó voltam"; Boti rendszeret ő (anya jobban preferálja); apa jobban el van Barnival, anya Botival érti meg jobban magát 1 p	
J.	Nincsenek 0 p	Nincsenek 1 p	Nem jellemző; együtt játszanak, de amikor jobban igényli az egyik, akkor azzal játszik, nem szokott nekik az anya külön programot csinálni 1 p	A különbségek et, mivel hasonlóságo k nem igazán vannak 1 p	Igen; ha az egyik kap ajándékot, akkor a másik is; névnapot nem ünnepelnek egyelőre 0 p	Igen, a játékban (pl. ha Somával játszik akkor erőteljeseb b a játékuk, pl. birkózás, ha Dalmával akkor finomabb), de ez a nembeli különbsége k miatt vannak; Dalmi csak reggel bújik, Somi egész nap elvárja azt, hogya ha	4 pont

						odajön, akkor felemeljük, odabújhas on -> ez azért van, mert Dalma önállóbb, anya szerint különleges (pici korától így érzi) 1 p	
K.	Nincsenek , különböző játékaik vannak; játsszanak a másik játékaival is, nem különítik még el 1 p	Kb. 90%-ban különböző ruhák, de van néhány egyforma is 1 p	Igyekszik, főleg Emesével; változik, mikor mennyire van igény rá, hogy csak vele foglalkozzon; napi szinten van olyan, h pl. az egyik odabújik az anya ölébe 1 p	A különbségek et, "nem kell őket egy kalap alá venni", külön személyiségn ek tartja őket az anya, nem kívánja őket ikerként hangsúlyozni 1 p	Persze, mind a háromnak; névnapkor kap a tesó is (pl. egy szelet csokit) 0 p	Ádám anyásabb, jobban ragaszkodik hozzá, cicásabb 1 p	5 pont
L.	Nincsenek , mindenből 2 van és minden egyforma 1 p	Vannak, különbözően öltözteti őket az édesanya; csupán 1-2 egyforma ruhájuk van 1 p	Nagyon ritkán, pl. mikor az egyik nem alszik, akkor az ébren lévő gyermekkel játsszik 1 p	A különbségek et, egyformán neveli őket 1 p	Igen 0 p	Nem 0 p	4 pont

M.	Előfordul, hogy külön kapják, de játszanak a másikéval is; most már nem feltétlenül egyformát kapnak, ebből konfliktus adódik 1 p	Igen, összeviszza 0 p	Nincs ilyen helyzet, csak kétszer fordult elő, hogy az anya Csongorral elment a boltba -> kereste Ákost 0 p	A nevelésben az egyéniségük et, a különbségek et; öltözködésben: azt adja rájuk, ami a kezébe kerül; eleinte: Ádámra kék, Csongorra zöld ruhákat adott; nincs egyforma ruhájuk 1 p	Igen, névnapra kap a másik is egy kisebbet 0 p	Nem, figyel arra az anya, hogy ugyanúgy törődjön velük 0 p	2 pont
N.	Vannak, de ugyanúgy játszanak a másikéval is; mindenképp 2 van (csak a nagyobb játékokból van 1) 1 p	Igen, nagyon sok; Izabella örökölt Gézától 0 p	Napi 2 óra (etetés, pelenkázás, játék); talán a kislánnyal többet (3 óra), mert jobban igényli 1 p	Van némi hasonlóság az öltöztetésben, de színben különböznek a ruhák 1 p	Igen; külön ünneplik az anya és a lánya névnapját, de kap a fiú is (nagy ajándék, ami közös) 0 p	A kislány inkább az apához ragaszkodik, a kisfiú az anyához 1 p	4 pont
O.	Igen, A.-nak katonák, vonatok, B.-nek könyvek 1 p	Nincsenek, esetleg amit A. kinő, B. hordja 1 p	Nem igazán, de Bernit kedden és csütörtökön beszédfejlesztő tornára viszi az anya 1 p	Nevelésben mindkettőnél ugyanazt alkalmazzák; öltöztetésben a különbségek et 1 p	Próbálnak igazságosak lenni 1 p	Mivel Andris fejlettebb, vele könnyebb; Berni jobban tud hisztizni -> próbálnak 1 p	5 pont

				0 p		következet esek lenni, de ugyanúgy nevelik őket 1 p	
P.	Hasonlóak , de nem teljesen egyformák (babák, plüssök); különböző az érdeklődé si körük; fejlesztő játékok közösek (pl. fapuzzle) 1 p	Igen, de különválogat ják 1 p	Nem igazán, együtt játszanak, beszélgetnek 0 p	Öltöztetés: egyforma szépet kapnak, egyforma fazonút, de nem teljesen egyformát; nevelés: az anya igyekszik egyformán szigorú, következetes lenni 1 p	Igen; különböző formájú tortát kapnak szülinapra, karácsonyr a, névnapra közös ajándékok (pl. vadaspark) 0 p	Igen, törekszik arra, hogy egyformán törődjön velük, de pl. Gabika sírósabb, Bogi szófogadóbb, könnyebb en nevelhető 1 p	4 pont
Q.	Igen, kb. 3 éves korukra alakult ki a külön játék fogalma; Kelemen: autók, repülők; Karolina: rajz, baba, póni; van néhány közös játék is 1 p	Nincsenek, nem is hajlandóak felvenni a testvérük ruháit 1 p	Napi 10-15 perc; amíg Kelemen alszik, Karolinával van (heti 4 óra); betegség esetén 1 p	Soha nem volt egyforma ruhájuk 1 p	Nem, mert másnak örülnek 1 p	Igen, a kislányra nem bízna semmit, a kisfiú megbízható bb 1 p	6 pont

R.	igen, már most kisajátítja k (autók, plüssök); mindenből két egyforma 1 p	igen, előfordul; nem öltözteti őket teljesen egyformán 0 p	szinte semmit 0 p	egyformán vannak nevelve; öltöztetésben a fazon, stb egyforma, de van valami különbség, nem is szeretnek teljesen egyformában lenni 1 p	igen, a tesó is kap névnapkor (ugyanazt) 0 p	nem 0 p	2 pont
S.	mindenen osztoznak , cumi és alvós maci külön; nem szerint különülnek el a játékok, nincs mindenből kettő; nagyon ritkán játszanak együtt 1 p	nincsenek, teljesen különböző ruháik vannak 1 p	semennyit; ha Dorci odaül az anyja ölébe, Máté dűródik; játékban tud külön-külön foglalkozni velük; Mátét néha elviszi az apja (egy héten egyszer) 0 p	abszolút a különbségek et, nem is lehetne egyformán nevelni őket 1 p	igen, névnapkor ugyanolyan értékben kap a másik is, ezt el is várják 0 p	mivel Máté hisztisebb, akaratosabb, többet foglalkozna k vele 1 p	4 pont
T.	egyforma alvós pelus, saját; mindenből kettő van, mert különben	egyforma ruhák, egyedül a kabát különböző (így egyszerűbb a	nincs ilyen, de volt olyan időszak (1 hónap), hogy felváltva aludtak, ettek (nehéz volt az	teljesen mindegy, amit kap; eddig arra törekedett, hogy egyformák legyenek,	igen, születésnapkor külön torta, névnap: még nem értik meg, miért nem kap az	nem 0 p	2 pont

	összevesz nek rajta 1 p	vásárlás) 0 p	anyának) 0 p	hangsúlyozni akarta az ikerséget, de mostmár az egyénségük miatt nem törekszik erre 1 p	egyik (valamilyen apróságot kap a másik is) 0 p		
--	-----------------------------------	----------------------	---------------------	---	--	--	--

4. számú melléklet: Hasonlóságok, illetve különbségek hangsúlyozása különböző és azonos nemű ikergyermekek esetében

Különböző neműek:

	Hasonlóságok/ különbségek hangsúlyozása
F.	3 pont
G.	5 pont
H.	3 pont
J.	4 pont
N.	4 pont
O.	5 pont
Q.	6 pont
S.	4 pont

Azonos neműek:

	Hasonlóságok/ különbségek hangsúlyozása
A.	4 pont
B.	3 pont
C.	6 pont

D.	3 pont
E.	3 pont
I.	4 pont
K.	5 pont
L.	4 pont
M.	2 pont
P.	4 pont
R.	2 pont
T.	2 pont

5. számú melléklet: Személyiségbeli hasonlóság, illetve különbözőség azonos és különböző nemű ikergyermek esetében

Különböző neműek:

	Hasonló/különböző személyiség
F.	Hasonló
G.	Különböző
H.	Különböző
J.	Különböző
N.	Különböző
O.	Különböző
Q.	Különböző
S.	Különböző

Azonos neműek:

	Hasonló/különböző személyiség
A.	Különböző
B.	Hasonló
C.	Különböző
D.	Hasonló
E.	Hasonló
I.	Különböző
K.	Különböző
L.	Hasonló
M.	Különböző
P.	Különböző
R.	Hasonló
T.	Különböző

6. számú melléklet: Az ikergyermekek közötti kapcsolat szorossága különböző és azonos nemű testvérek esetében

Különböző neműek:

	Ragaszkodás mértéke
F.	5 pont
G.	4 pont
H.	4 pont
J.	5 pont
N.	5 pont
O.	3 pont

Q.	4 pont
S.	1 pont

Azonos neműek:

	Ragaszkodás mértéke
A.	4 pont
B.	4 pont
C.	1 pont
D.	4 pont
E.	3 pont
I.	3 pont
K.	3 pont
L.	2 pont
M.	5 pont
P.	4 pont
R.	4 pont
T.	5 pont

7. számú melléklet: Fejlettségi szint az ikerpár domináns és nem domináns felei esetében

Domináns felek:

	Név	Beszéd	Szobatisztaság	Mozgás	Összesen
A.	R.	0 p	0 p	0 p	0 pont
B.	B.	0 p	1 p	0 p	1 pont

C.	L.	1 p	1 p	0 p	2 pont
E.	L.	0 p	0 p	1 p	1 pont
F.	M.	1 p	0 p	1 p	2 pont
G.	M.	1 p	0 p	1 p	2 pont
H.	Cs.	1 p	1 p	1 p	3 pont
I.	Botond	0 p	0 p	1 p	1 pont
J.	D.	1 p	1 p	0 p	2 pont
N.	I.	1 p	0 p	0 p	1 pont
O.	A.	1 p	0 p	0 p	1 pont
P.	B.	0 p	0 p	0 p	0 pont
Q.	Karolina	1 p	1 p	0 p	2 pont
R.	Dávid	0 p	0 p	0 p	0 pont
S.	M.	1 p	0 p	1 p	2 pont

Nem domináns felek:

	Név	Beszéd	Szobatisztaság	Mozgás	Összesen
A.	Zs.	1 p	0 p	1 p	2 pont
B.	M.	1 p	0 p	1 p	2 pont
C.	P.	0 p	0 p	1 p	1 pont
E.	Z.	1 p	1 p	0 p	2 pont
F.	E.	0 p	0 p	0 p	0 pont
G.	Z.	0 p	1 p	0 p	1 pont
H.	N.	0 p	0 p	0 p	0 pont
I.	Barna	1 p	0 p	0 p	1 pont
J.	S.	0 p	0 p	0 p	0 pont

N.	G.	0 p	0 p	1 p	1 pont
O.	B.	0 p	0 p	0 p	0 pont
P.	G.	0 p	1 p	0 p	1 pont
Q.	Kelemen	0 p	0 p	0 p	0 pont
R.	Dániel	0 p	0 p	0 p	0 pont
S.	Dorottya	0 p	0 p	0 p	0 pont

8. számú melléklet: Az ikergyermekek közötti kapcsolat szorossága fennálló, illetve nem kimutatható dominancia viszony esetén

Fennálló dominancia viszony:

	Ragaszkodás mértéke
A.	4 pont
B.	4 pont
C.	1 pont
E.	3 pont
F.	5 pont
G.	4 pont
H.	4 pont
I.	3 pont
J.	5 pont
N.	5 pont
O.	3 pont
P.	4 pont
Q.	4 pont
R.	4 pont

S.	1 pont
-----------	--------

Nincs dominancia viszony:

	Ragaszkodás mértéke
D.	4 pont
K.	3 pont
L.	2 pont
M.	5 pont
T.	5 pont